

Рк Т52
Л64

Ч. 5.

САМБІР 1935.

Рік V.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідям історії, культури й побуту
бойківського племені.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

З М І С Т:

	Стор.
МАРКІЯН СМІШКО: Вістря на спис із рунічним написом з Розвадова	1
Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК: З археології Бойківщини	14
ЯН ФАЛЬКОВСКИ: Село Волосате, ліського повіту . .	14
Др. ІВАН МАКСИМЧУК: Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі	28
о. РОМАН ЛУКАНЬ Ч.С.В.В.: Бойківські прізвища й назви	32
о. ЮРІЙ КМІТ: Народні „пацьорьи“	36
Мгр. ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ: Кульчичі чи Кільчичі?	38
Др. МИХАЙЛО СКОРИК: Походження назви міста Самбора	40
MISCELLANEA:	50
НОВИНКИ:	52
о. ЮРІЙ КМІТ. Словник бойківського говору ч. III.	

ТАБЛИЦІ I—IX.

10345 КРАТКИЙ ПАСПОРТ ПЕДАГИ +1

№ п/п Т52 164 Инв. № 2626701

Автор _____

Название Литературно-художественные

ч. 5.

Место, год издания Самбур, 1935.

Кол-во стр. 54, с. 33-36, [1] с.

-"- стр. листов _____

-"- иллюстраций 2 и. ил.

-"- карт _____

-"- схем _____

Тол. _____ часть 5 вып. _____

Композит _____

Примечание:

28. 11. 91.

1993

22.11.93-39854

2003

18.11.48996

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідям історії, культури й побуту
бойківського племені.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

МАРКІЯН СМІШКО.

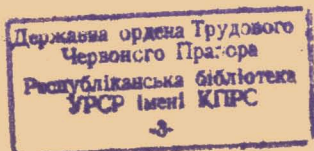
Вістря на спис із рунічним написом з Розвадова.¹⁾

В археологічному відділі музею „Бойківщина“ в Самборі зберігаються три залізні вістря на списи, що їх найдено в тілопальному гробі на передмісті Розвадова над Сяном. Гріб цей відкрили робітники випадково в 1932. р., а крім згаданих вістрів нашли тут ще глиняну попільницю, залізну пряжку до пояса й залізну острогу з коротким, грубим кольцем. У музей попали з тої нахідки тільки вістря списів, а інші предмети затрапилися.²⁾ Це тілопальне поховання зі зброєю є характеристичне для т. зв. вандальської культури, яка опанувала в перших трьох століттях по Христі між іншими також сточище Сяну.

Літом 1933. р. передав мені директор музею „Бойківщина“, др. В. Кобільник згадані три вістря до відчищення і законсервовання. Іменно були це: два листовидні вістря (у формі вербового листка) з гострими реберцями здовж середини й з круглими тулійками. Між собою різняться вони тільки незначно величиною (ч. 447, довжина 27·4 см., найб. ширина вістря 3·5 см., а ч. 448 — довжина 26·5 см., найб. ширина 2·8 см.). Обидва предмети збереглися доволі гарно, тільки тулійки заатакувала трохи ржа. Зовсім іншу форму має третє вістря (ч. 449 — довжина тепер 24 см.). Тулійка

¹⁾ Нахідка не походить вправді з Бойківщини, але переходується в збірках музею „Бойківщина“ в Самборі, і з цієї причини повинна бути передусім оголошена на сторінках „Літопису Бойківщини“.

²⁾ „Літопис Бойківщини“ ч. 2. 1933. ст. 78.

тут довга, кругла в долині, а вище чотиригранна із вгнутими боками. Саме вістря коротке продовжують сильно два довгі крильця, вміщені розбіжно по обох боках. Вогонь і ржа понищили сильно майже всю поверхню, а зовсім прожерли одно крильце. (Пор. Табл.). Підчас відчищування показалося, що саме це вістря має на поверхні крилець і тулійки виразні сліди орнаменту, інкрустованого сріблом. Тому що цей орнамент є надзвичайно цікавий, хочу ним коротко зайнятися.

Всі прикраси виконано на тому вістря в цей спосіб, що квасами витворено відповідні рівці, які відтак виповнено срібною інкрустацією. Під стилістичним оглядом можемо поділити прикраси на вістря на три групи. Першу творитиме поєдинчий геометричний орнамент на поверхні тулійки. Складається він із чотирьох груп, по три рівнобіжні поземі стрічки, уложених в рівних відступах. Річ ясна, що первісна форма цього мотиву потерпіла значно. Під впливом вогню вигопилася срібна інкрустація й збіглася місцями в малі грудочки. Оце руйнуюче ділання вогню, а також іржі, слідне рівнож на інших прикрасах, якими займемося пізніше. Строго орнаментацийний характер цих стрічок на тулійці не полишає ніякого сумніву. Такий сам спосіб прикрашування тулійок вістрів стрічається в цьому часі доволі часто. Згадаю тут тільки про вістря, що є найближчими аналогіями для нашої нахідки, іменно: із Камениці, пов. Ярослав³⁾, зі Сушична, пов. Ковель⁴⁾ (рис. 2) та із Мюнхенберг в Бранденбуртії⁵⁾ (рис. 3).

Мотиви, що збереглися на поверхні крильців і вістря, різняться своїм характером від прикрас на тулійці. Це не є звичайні, симетрично уложені орнаментацийні мотиви, але виразні відорвані букви рунічного напису, зглядно знаки, які повтараються подекілька разів у подібній або ідентичній формі. Отже ці прикраси творитимуть дальші дві групи: одну писемних знаків, другу загадочних знаків.

Займемося зразу писемними знаками. Знайдемо їх на збереженій частині правобічного крильця (рис 1, а). Сам їх

³⁾ W. Antoniewicz, Żelazne oszczepy inkrustowane z Kamienicy w pow. jarosławskim. Przegląd Archeologiczny. t. I. str. 99.

⁴⁾ A. Szumowski, Grot z runicznym napisem z Suszyczna. Wiadomości Archeologiczne III. Warszawa 1876. cm. 49—61. — W. Antoniewicz, op. cit. str. 101, pic. 4.

⁵⁾ Anzeiger f. Kunde d. deutschen Vorzeit, N. F. XIV. Nürnberg 1867, str. 33. — W. Antoniewicz, op. cit. str. 103, pic. 8.

вигляд вказує, що тут маємо діло з частиною рунічного напису. Зовсім не трудно було би цей напис відчитати, коли-б не лихий стан заховання самого вістря. Вогонь та ржа ушкодили значно майже всю поверхню, а з цим і велику частину букв і символів. Ідучи від долу знищеного крильця вістря, завважимо перший виразний знак, що в рисунку нагадує велику латинську букву R. Читається це символ як „r“. ⁶⁾ Другий з черги виразний знак наближується до нашої друкованої букви „r“, тільки що горішнє поперечне рамя звертається навкоси в долину. Такого символу вживали в рунічному письмі для означення букви „r“. Третій з черги, зовсім виразно зазначений знак, нагадує зовсім нашу велику друковану букву „A“ з тим, що поперечка перехрещує праве рамя й виходить незначно назовні. Переглядаючи рунічні знаки різного типу й часу, не можемо знайти ідентичного знаку, і тому мусимо пояснити чимнебудь оцю незвичайну рунічну форму. Коли приглянемося докладно рисункові цього символу, завважимо цікавий деталь. Іменно оба рамена були, як звичайно, вглиблені, а відтак виповнені інкрустацією, натомість такого рівчика не можемо доглянути для поперечки. Навпаки, виразно видно, що стрічка срібла йде тут на поверхні. Заходить проте можливість, що під діланням вогню витопилася срібна інкрустація з лівого рамени, а при відповідному нахилленню вістря підчас спалювання, перелилася стрічкою до правого рамени й перейшла навіть назовні. Приймаючи можливість як достаточне вяснення повстання цієї цікавої рунічної форми, приймаємо, що символ цей виглядав первісно інакше. Складався він іменно тоді тільки із двох рамен, що сходяться вгорі під кутом, а поперечка повстала згодом зовсім випадково під діланням вогню. Такий рисунок відповідав-би рунічному символу для букви „r“. Очевидно є ще й інші можливості пояснення значіння цього рисунку. Можна-би нпр. взяти під увагу рунічний символ на означення „r“. Складається він так само із двох рамен, що творять дашок, а в долині мають поперечку в виді друкованої букви „r“, а в іншому випадку тільки точку. Першу комбінацію мусимо відкинути відразу, бо в нашому випадку не має навіть сліду до-

⁶⁾ A. Johanneson. Grammatik der Urnordischen Runenschriften, Heidelberg 1923. ст. 3. — J. Hoops, Reallexikon der germanischen Altertumskunde IV; Otto Friesen, Runenschrift, ст. 5—51.

земої чертки в поперечці. Коли-би припустити, що на місці теперішньої поперечки була тільки точка посередині, тоді треба-би погодитися, що з цьої точки вилилося під впливом вогню срібло й застигло в довгій поперечній стрічці. Очевидно доволі трудно прийняти таку можливість, тому що передусім у малій точці не могло бути тільки срібла, щоби вистало на доволі довгу стрічку, а також майже виключене, щоби срібло виливаючись в обидвох напрямках (приймаємо, що точка була-би посередині) утворило зовсім рівну лінію. Супроти цього треба прийняти як дуже правдоподібне вияснення перше й вважати наш знак zdeформованим рунічним символом для означення букви „у“. Всі три дотепер описані знаки творять групу доволі виразних рун, в яких остала навіть частинно срібна інкрустація. Крім цих трьох знаків можна завважити ще мало виразний рисунок на половині висоти перед першою виразною буквою. Творить його тільки сам рівчик, тепер навіть без сліду інкрустації, у виді двох коротких рамен, що сходяться під кутом із верхком, зверненим назовні. Таким символом означували в рунічному письмі букву „к“. Сильно знищена ржою поверхня утруднює розпізнання останнього знаку в нашому написі, який в слабому заглибленні нагадує рисунок грецької сіми. Немає ніякого сумніву, що цим останнім знаком була руна на означення „с“.

Таким способом можна зідентифікувати п'ять букв у такому порядку: к р л у с. Однак таке зіставлення частини напису будить деякі застереження через зіставлення підряд трьох шелестівок „к р л“ без ніякої голосівки між ними. Тому можна допустити можливість якоїсь помилки. Символ для здогадуваної букви „к“ знаходиться на цій партії поверхні, яку сильно знищила ржа, тому існує можливість помилки при відчитанню. Іменно могла там бути частина іншого рунічного символу, що ми її взяли за повну букву. Таким пр. символом, що в частині рисунку зближається до символу „к“, є руна „г“, в якій перехрещуються в одній точці три чертки: довша дозема й дві коротші скісні.⁷⁾ В цьому випадку можна-би читати рунічний напис як: „г р л у с“. Не виключене, що тут могла бути ще інша буква, що її тепер трудно навіть додуматись. Обстоюючи правильність прочитання букви „к“, можна прийняти випадок помилки, яку міг зробити автор рунічного

⁷⁾ J. Hoops, op. cit. ст. 47, табл. 7, 30, 34.

напису через пропущення голосівки між трьома шелестівками. Такий випадок завважено пр. на залізному вістрю на спис із Мюнхенберґ, де в рунічному написі „ран(i)нга“ пропущено голосівку „i“. ⁸⁾

Характер символів вказує, що в нашому випадку маємо діло із рунами скандинавського типу із III. ст. по Христі.⁶⁾ Дотепер знали ми в Європі тільки два вістря із рунічними написами, іменно: одинцем найдене вістря із Мюнхенберґ в Бранденбургії із рунічним написом „Р а н і н г а“⁹⁾ (рис. 3) і друге, також найдене випадково одинцем, вістря із Сушична, пов. Ковель із рунічним написом „Т і л я р і д с“¹⁰⁾ (рис. 2). Отже вістря із рунічним написом з Розвадова є третьою нахідкою цього рода в Європі. В обидвох перших випадках рунічний напис означав імя власника списи, тому треба припускати, що й в нашому випадку мав цей напис подібне припущення. Нажаль цього імени ми не в силі тепер відчитати.

Зчерги треба зайнятися другою групою знаків, що їх розміщено з обидвох сторін властивого вістря. Найчастіше повторяється тут знак зближений рисунком до грецької омеґи, що зазначено на 1. рисунку буквою „а“. Чотири рази має він підставу зовсім рівну, а тільки один раз випуклу (рис. 1. б.) В іншому випадку видимо такий сам знак із рівною підставою й гачком з одного боку вдолі (рис. 1. г.). Інші знаки, що їх вміщено на нашому вістрю тільки по одному, це: знак подібний до латинської букви „S“ (рис. 1. в.), відтак рисунок, що нагадує подекуди половину свастики з кінцями, загнутими в гачки (рис. 1. д.) і разом з ним скомбінований довгий, рівний знак із роздвоєними кінцями, загнутими в противні сторони (рис. 1. е.).

Знаємо дотепер тільки 10 вістрів, на яких вміщено подібні до наших знаки, а перечислює їх і репродукує В. Антонович в статті про залізні інкрустовані вістря із Камениці, пов. Ярослав.¹¹⁾ Зближені до наших знаки вміщувано рівнож

⁸⁾ Przegład Archeologiczny I, ст. 103. рис. 8 — H. Kossinna, Die deutsche Vorgeschichte, IV. Aufl. Leipzig 1925, ст. 194, табл. XXXV, рис. 395.

⁹⁾ Zeitschrift f. Ethnologie, 1905. ст. 376—377. — Przegład Archeologiczny I, ст. 103. рис. 8.

¹⁰⁾ A. Szumowski, op. cit. — Przegład Arch. I. ст. 101, рис. 4.

¹¹⁾ W. Antoniewicz, op. cit. 104. — Вci прикрашені вістря списів зiставляє: M. Jahu, Die Bewaffnung der Germanen.... Mannus-Bibliothek Nr. 16. Würzburg 1916. ст. 93—95.

на інших пам'ятниках, що походять з тих часів (III—IV. ст. по Христі). Тут згадаю тільки про кам'яний стовп із Заздрости, пов. Теревовля¹²⁾, три кам'яні статуї львів із старинної грецької кольонії Ольбії над Чорним Морем¹³⁾, та знаки вириті на стіні катакомби в старинній Керчі на Кримі.¹⁴⁾ Таких пам'яток можна перерахувати більше, а вказують вони, що такі знаки були вживані в ранне-історичну добу (III—V. ст. по Хр.) доволі часто, головню в надчорноморській окрузі, і що там вони мали якесь примінення й зміст.¹⁵⁾

Багато преісториків занималося цими дивними знаками й старалося вяснити їхнє значіння й походження, так що повстала зовсім поважна література до цього питання. Між іншими забирали в цій справі голос визначні німецькі преісторики як Götze, Kossinna, польські Антоневіч, Костшевскі, а останню присвятив цьому питанню осібну розвідку Мещанинов, визначний московський археолог.¹⁶⁾ Думки цих різних авторів, так до походження, як і значіння цих загадочних знаків, є різні. Не думаю в цій короткій замітці насвітлювати критично цей, чи інший погляд дослідників, а тільки підмічу два найважливіші напрямки вяснення цього питання. Один гурток вчених вважає ці знаки щонайменше знаками власности, а навіть склонюються до здогаду, що це є певного рода образкове письмо (Антоневіч, Бурачков, Мещанинов). При цьому випроаджають ці знаки із фамілійних тамт (знаків родових), що їх знали деякі азійські й кавказькі племена. Друга група дослідників вважає ці загадочні знаки якимись релігійними символами, старається їх повязати із класичною грецькою культурою, а навіть із неолітичними культурами середземноморської округи.¹⁷⁾ Так пояснюють

¹²⁾ Б. Януш, камінь зі загадочними знаками в селі Заздрость.— Записки Наук. Тва ім. Т. Шевченка том. LXXX, Львів 1907. ст. 125-128.

¹³⁾ Записки Одесского Имп. Общества Истории й древностей, III, 1853, ст. 247. табл. VI, 1-2.

¹⁴⁾ W. Antoniewicz, op. cit. ст. 107. рис. 12 і замітка 26.

¹⁵⁾ W. Antoniewicz, op. cit. ст. 107—109. Залучив таблицю, де зібрав дотепер знані подібні загадочні знаки з інших пам'яток (рис. 13).

¹⁶⁾ И. И. Мещанинов, Загадочные знаки Причерноморья. Известия Госуд. Академии Истории Материальной Культуры, Вып. 62 Ленинград 1933.

¹⁷⁾ Проф. Й. Костшевскі подає рисунки подібних символічних знаків, що їх найдено на глиняному посуді з неолітичної стоянки в Тордош в Семигороді. — J. Kostrzewski, Przegląd Arch. II. ст. 129, рис. 4 і ст. 130, рис. 5.

генезу й значіння загадочних знаків між іншими Коссінна¹⁸⁾ й Костшевські. По їх думці знаки, подібні до грецької омеги (в виді вилок) є рисунковим скороченням символу грому, згл. лискавки, що його знали в клясичній Греції й вміщували нпр. на вазах. (Пор. рис. 4). Іншого рода здеформуванням і скороченням символу лискавки є довгий знак, роздвоєний і загнутий на обидвох кінцях (рис. 1. е.) Знак у виді латинської букви „S“ толкують, як половину свастики з заокругленими кінцями. Також знак „g“ на нашому вістрію вважають як половину свастики, що здеформувалася під впливом південно-європейського символу лискавки¹⁹⁾ (рис. 5). Костшевські вважає, що такі знаки, вміщені на всяких предметах, мали початково значіння символічне (а саме: свастика, *triquetrum* і різні їх скорочення). Зчасом це значіння затратилося й згодом могли їх вживати як знаків власности. Таке толкування є подекуди компромісовим, бо признаючи в засаді символічно-магічний характер цих знаків, не відкидає можливости вживання цих символів як знаків власности. Зовсім не погоджується Костшевські тільки на піктографічний характер цих знаків. Завважає при цьому, що треба би в такому припадку допустити мало правдоподібну можливість рівночасного вживання в одній етнічній групі двоякого рода письма: рунічного й образкового.²⁰⁾ Виясненням Костшевського не можна відмовити тут влучности й високої правдоподібности. Є зовсім можливе, що хоч деякі знаки могли ще задержати свій первісний символічно-магічний характер, інших рівночасно вживано вже як знаків власности. Одні з них мали ще запевнити збруї влучність і силу удару (символи лискавки й грому), а деяких, більше скомплікованих символів, вживали вже може як знаків власности. Таким знаком власности можна вважати в нашому випадку рисунок, скомбінований зі скороченого, подовжнього символу лискавки, з половиною здеформованої свастики (рис. 1, е, д). Хочу при цій нагоді замітити, що гуцули ще донедавна випалювали на деяких дерев'яних предметах, як бербеницях, мисках, ложках і т. п. знак зближений до скороченого символу лискавки, який бачимо на нашому вістрію (рис. 4, е, з). Має він кінці завинені в колісцята, ча-

¹⁸⁾ G. Kossinna, *Die deutsche Vorgeschichte*, ст. 193—194.

¹⁹⁾ *Ibid* ст. 193. рис. 399 с.

²⁰⁾ J. Kostrzewski, *op. cit.* ст. 133.

сом недомкнуті й все маленьку перерву в половині підстави. Такий залізний стемпель, т. зв. „печитло“ робили місцеві ковалі. Печагані предмети можна було легко розпізнати, чиею вони є власністю.²¹⁾ Нині вже звичай печатання в гуцулів не практикується.

Описуване вістря списи із рунічним написом походить з тілопального гробу, в якому найдено ще два листовидні вістря, глиняну попільницю, залізну пряжку до пояса та острогу з коротким грубим кільцем. Задержались тільки ще два вістря списів і докладний опис обставин, серед яких їх найдено.²²⁾ Вистарчає то вповні не тільки для означення цьої нахідки, як гробу вандальської культури, але також на цій підставі можна датовати цю важну нахідку. Вістря списів із двома крильцями (Speerspitze, grot dzirytu) знали деякі германські племена вже в перед-римській добі (лятенській). Частіше знаходиться їх в римській добі. Зразу обмежуються ці нахідки до території бургундської культури, але пізніше поширюються також на інші германські племена, включаючи сюди й вандалів.²³⁾ Листовидні вістря списів, що їх найдено в одному гробі, мають майже рівну тулійку й гостре реберце здовж середини властивого вістря. Реберце підвищується вміру як наближується до тулійки, так що на самому переході вістря в тулійку осягає воно найбільшу висоту. Так рівна тулійка, як і високе реберце, є деталями дуже характеристичними для вістрів на списи пізньо-римської доби.²⁴⁾ Залізна острога з коротким грубим кільцем є також виробом того самого часу. Той тип остроги появляється в германських культурах в часі від II. до III. століття по Христі й різко різниться від типів остроги ранішої (лятенської й I. ст. по Христі) й пізнішої (IV. ст. по Хр.), яка має назагал форму вужчу, більше витягнену, а колець стрункий, довгий і часто профільований.²⁵⁾ Отже всі предмети тої нахідки вказують, що маємо діло із пам'ятником

²¹⁾ Цю цінну інформацію завдячую п. мгр. Гарасимчукові, який записав її в Краснолі, пов. Косів в часі наукової поїздки на Гуцульщину в 1934. р.

²²⁾ Замітка в „Літопису Бойківщини“ ч. 2. 1933. ст. 78.

²³⁾ M. Jahn, Die Bewaffnung der Germanen, ст. 87.

²⁴⁾ Ibid. ст. 83 і рис. 89.

²⁵⁾ M. Jahn, Der Reitersporn, seine Entstehung und früheste Entwicklung. Mannus-Bibliothek Nr. 21. Leipzig 1921. Залучає карту типів острів при кінці студії.

III. ст. по Христі. Такому датованню не перечить рівнож характер рунічного напису на інкрустованому вістрі, що після А. Johanneson-а належить до III. століття. Досліди над цією добою вказують, що в цьому часі вся околиця Розвадова занята в т. зв. вандалською культурою, до якої належить безсумнівно тілопальний гріб з Розвадова, а з ним і вістря із рунічним написом.²⁶⁾

Нахідка наша є доволі рідким випадком на терені середущої Європи. Всіх вістрів з інкрустованими прикрасами (також із мотивами чисто орнаментативними) знаємо дотепер 33. В тому числі 9 вістрів має форму таку, як наше (з двома крильцями), а інші це листовидні вістря. Символічні знаки відкрито тільки на 11 вістрях, що їх перечеислю. Належать сюди: кістяне вістря із торфовиська Вімозе в Фіонії, 2 залізні вістря з Фоггяндунду в Турингії, 2 залізні вістря з Грунунвакка коло Лешна, 2 вістря з Камениці, пов. Ярослав і по одному з Мюнхенберґ в Бранденбургії, Сушична, пов. Ковель, Янкова, пов. Моґільно й Розвадова над Сяном. Рунічні написи відкрито дотепер тільки на трох вістрях списів: зі Сушична, Мюнхенберґ і Розвадова. Обидва перші вістря мають форму вербового листка, а тільки вістря з Розвадова має два крильця. Отже покищо є це перше цього рода вістря на спис із рунічним написом в Європі.

²⁶⁾ W. Antoniewicz, *Archeologia Polski*, Warszawa 1927. ст. 157. рис. 34.

Runenspeerspitze aus Rozwadów am San.

Im Jahre 1932. wurde zufällig in einer Vorstadt von Rozwadów ein vandalisches Brandgrab entdeckt. Neben einer Aschenurne, einer Schnalle und einem eisernen Sporen, wurden zwei eiserne Lanzenspitzen und eine Speerspitze (mit Widerhaken) gefunden. In die Museal — Sammlungen kamen bloss die Speer und Lanzenspitzen, der Rest der Gegenstände ging verloren. Während der Reinigung und Konservierung entdeckte man, dass die Speerspitze ein mit Silber tauschiertes Ornament aufweist (Tafel u. Abb. 1). Neben einem geometrischen Ornament an der Tülle, wurde am oberen Teile der Spitze eine Runeninschrift und mehrere symbolische Zeichen angebracht. Infolge Feuer und

Rost wurde die Silberinkrustation stark angegriffen und litten darunter sämtliche Verzierungen. Die Runeninschrift kann jetzt als „...KRLUS“ entziffert werden. Beim Entziffern des Runensymbols „K“ ergeben sich einige Zweifel, da er im Bereiche des sehr stark hergenommenen Teiles der Speerspitze liegt. Auch der Buchstabe „U“ wurde vom Feuer dermassen verunstaltet, dass er eher an ein lateinisches „A“ erinnert. Der eigentliche Anfang der ganzen Inschrift wurde samt einem Teil des Widerhaken vollständig zerstört. Ähnlich wie auf den Lanzen spitzen von Münchenberg und Suszycno, wurde wahrscheinlich auch hier der Name des Eigentümers in Runeninschrift wiedergegeben. Die Inschrift kann nicht rekonstruiert werden. Unter ihnen lassen sich stark verkürzte Blitzsymbole, Hälften von verunstalteten Hakenkreuzen und Zeichen in Form des Buchstaben „S“ unterscheiden. Diese Zeichen wurden auf der Speerspitze angebracht, um der Waffe Kraft und Gewandtheit zu verleihen, weisen sie also den Charakter magischer Symbole auf. Die Bedeutung dieser Zeichen erklärend, können wir anmerken, dass ihr anfangs gänzlich symbolischer Charakter mit der Zeit verloren ging und dass sie später teilweise als Eigentumszeichen in Verwendung treten konnten. Als solches Eigentumszeichen dürften wir in unserem Falle die Zusammenstellung aus einem längsverkürzten Blitzsymbol und einer Hälfte eines deformierten Hakenkreuzes erachten (Abb. 1, e.)

Es ist zu bemerken, dass noch unlängst das verkürzte Blitzsymbol bei den Huzulen als Eigentumssymbol, welches auf verschiedenen Holzgegenständen eingebracht wurde, in Verwendung stand.

Der Charakter der Runeninschrift sowie die typologische Analyse der anderen, im demselben Grabe vorgefundenen Gegenstände, lassen das Alter dieses wichtigen und interessanten Fundes auf das III. Jhdt. n. Chr. Geb. verstimmen.

Neben den Lanzen spitzen aus Münchenberg und Suszycno ist vorliegende erst die dritte in ganz Europa, welche eine Runeninschrift aufweist.

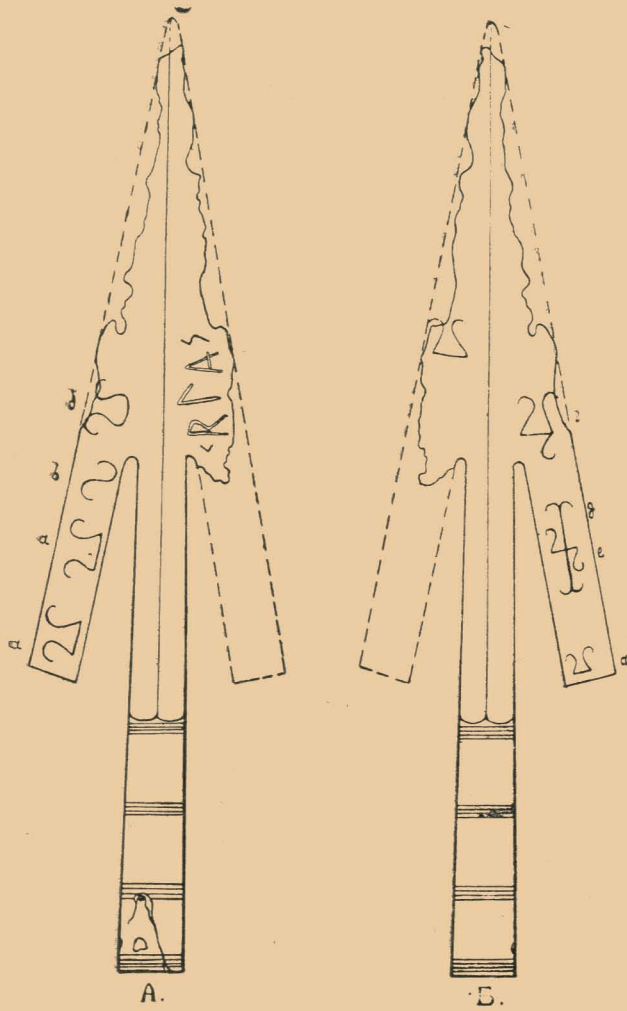

Рис. 1. Вістря на спис з Розвадова з обидвох сторін. Тягла лінія вказує границю захованого предмету, переривана рисункове доповнення.

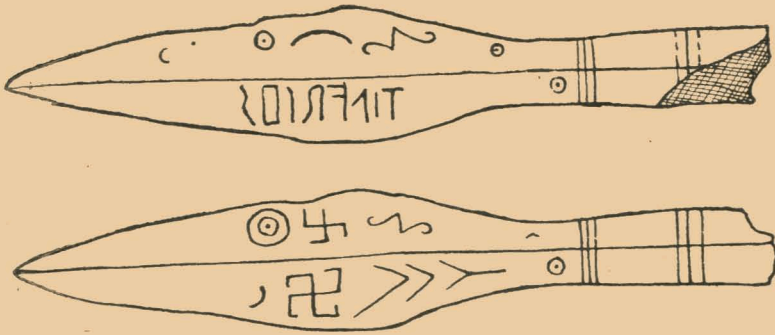

Рис. 2. Вістря на спис зі Сушична, пов. Ковель.
(За В. Антоневичом).

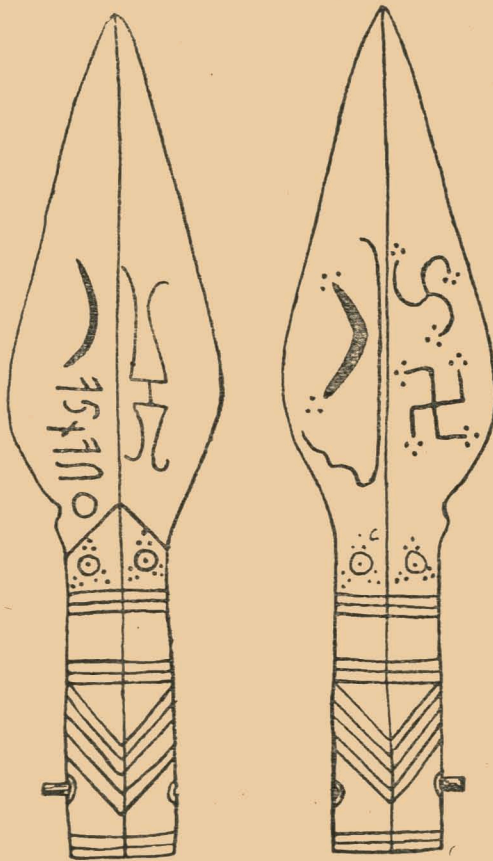

Рис. 3. Вістря на спис із Мюнхенберг в Бранденбурґії
з обидвох сторін. (За В. Антоневичом).

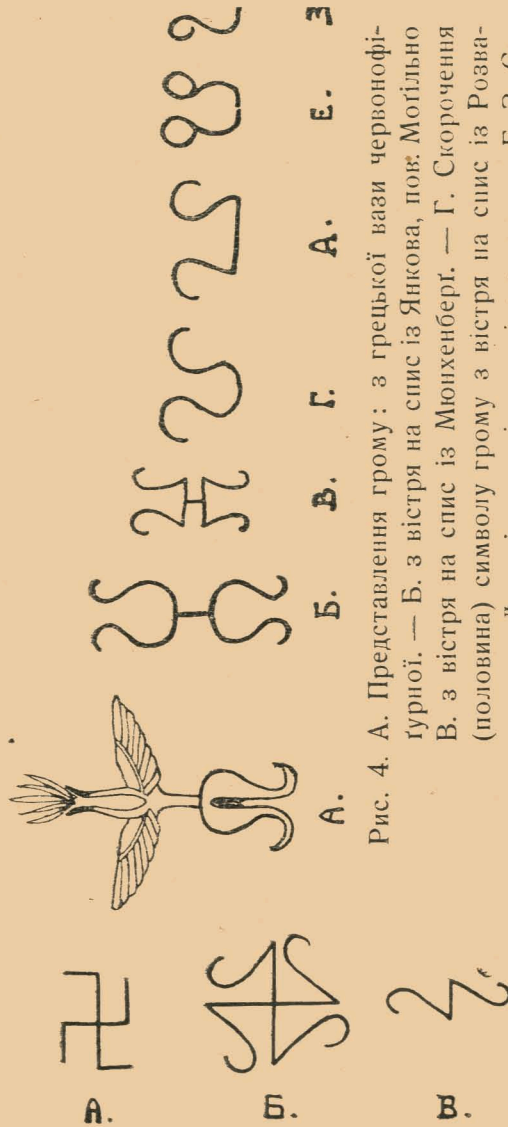

Рис. 5. Свастика: А. нормальна, із вістря з Мюнхенберґі. — Б. zdeформована під впливом полудневої символіки з залізного ножа з місцевости Форде, окр. Westhaveland. — В. Половина zdeформованої свастики із вістря з Розвадова.

Рис. 4. Представлення грому: з грецької вази червонофігурної. — Б. з вістря на спис із Янкова, пов. Могільно. В. з вістря на спис із Мюнхенберґі. — Г. Скорочення (половина) символу грому з вістря на спис із Розвадова. — Д. варіант з рівною підставою. — Е З. Сучасні гуцульські „печитла“.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК.

З археології Бойківщини.

V. виказ памяток, від вересня 1934, до березня 1935. *)

Пов. ДРОГОБИЧ.

Улично. Кремінна сокира лумана, вістря гладжене.

Пов. САМБІР.

Котованя.

Неоліт: 1). 3 кремінні сокирки, 2). 3 кремінні товчки. 3). 73 кремінних ножиків і скробачів. 4). 1 кремінне долото. 5). 4 кремінні ядрища. 6). 3 ядрища обсідіяну, 7). 5 відлупків обсідіяну. 8). 3 кремінні сверлики. 9). камінний топір.

Княжа доба: 1 прясличке, велика скількість кераміки.

Лібухова: кремінний скробач.

Самбір: Камінне грузило до сітей.

Старий Самбір: Камінний топір.

Ступниця:

Неоліт: 1). 8 кремінних фацетованих скробачів. 2). Кремінна стрілка.

Княжа доба: 1). 2 пряслички. 2). залізна острога. 3). 3 залізні цвяхи. 4). залізний ножик. 5). залізна пряжка.

Сушиця—рикова. Камінний топір.

*) Всі вичислені памятки знаходяться в музею „Бойківщина“ в Самборі.

ЯН ФАЛЬКОВСКИ (ЛЬВІВ).

Село Волосате, ліського повіту.¹⁾

Начерк матеріальної культури.

Зміст: 1) Ловецтво й риболовство. 2) годівля звірят. 3) управа ріллі. 4) пожива. 5) одіж. 6) будівництво. 7) знаряди. 8) лучба. 9) похорон.

Ще вчасі першого побуту на Бойківщині чув я часто про село Волосате, що має мати багато цих з обсягу матеріальної культури, що відрізняють його мешканців від сусіднього населення. Але брак часу не дозволив мені поїхати

¹⁾ Рисунки й світлини виконав автор.

туди в попередніх роках. Щойно в останньому році, захопений головою Товариства „Бойківщина“ п. дром Кобільником, їду до Волосатого (з початком жовтня 1934. р.) разом з о. Юрієм Кмітом, дослідником бойківського говору. Дорогу до Волосатого вибираємо дальшу, але зате добре мені знаму; зі залізничної стації Устрики Долішні, до Михнівця в турчанському повіті. В Михнівці, що вже від довшого часу був вихідною точкою в моїх етнографічних дослідах над західною Бойківщиною, приймають нас гостинно о. парох Григорій Канда з дружиною. Тут змінємо коні й їдемо до Волосатого. Дорога веде через Літовища та Смільни; по переїзді броду Сяну, лишаємо на боці село Протісне та їздимо в село Ступосяни, що з присілком Бережки тагнеться на кілька кілометрів. Віжджаючи в село Ступосяни минаємо дуже цікаву, муровану, круглу капличку, (пор. „Na pograniczu“ світл. 24а). ²⁾ Рівночасно від сторони Сяну зміняється краєвид, а саме в шпилькових лісах бачимо з кожним черговим кілометром щораз більше буків так, що заки ми доїхали до Бережків оточують нас вже виключно букові ліси. При виїзді з Бережків оглядаємо на склоні гори випалювання корчунку, щоби зробити з нього управне поле. В Устриках Горішних задержуємося й робимо світлину дзвінниці, злученої з трупарнею (пор. „Na pograniczu“ світл. 23б), в середині якої сільський артист намалював вапном на стіні горішню часть людського кістяка. Ще кілька кілометрів і ми вже у Волосатім, гостимо у тамошнього пароха о. Василя Трицьцького.

Волосате (декотрі старші говорять ще В о л о с а т и й) тагнеться з півночі на полудневий схід самою границею, понад потоком Волосатий. На місці щойно переконуюємося, що дорога, якою ми приїхали до Волосатого, є одинока, що лучить село зі „світом“. Є вона природною дорогою, бо провадить понад коритом потоку Волосатий аж до Сяну, до якого впадає потік за селом Протісною. Тією дорогою удаються меш-

²⁾ В праці під наголовком „Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem“ (Prace Etnograficzne Nr. 2, Lwów 1935), написаній разом з Дром Василем Пашницьким, опублікував я кілька нотаток з Волосатого й околиці, як також долучив там кілька світлин з того села. Зазначаю там, що матеріяли з Волосатого появляться особною працею й будуть творити до деякої міри доповнення в ділянці матеріяльної культури „Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem“. Тому від часу до часу буду покликуватися на цю працю, яку скорочено буду називати „Na pograniczu“.

канці до Літовища, найблищого „міста“, місця торгів і осідку поштового уряду, що віддалене від Волосатого 32 км. Перед 1914. роком мешканці Волосатого купували потрібні їм речі як харчі, одержу (сукно на гуні) на сьогоднішньому, чехословацькому боці.

Волосате розкинене по обох боках дороги, а поодинокі часті села мають осібні назви, а саме (зачинаючи від північного кінця):

Н і ж н и й к о н е ц .

З а г у т и н а .

М и л н и к і (давно мабуть був там млин).

З в і р (кілька хат в долині з боку від дороги).

Г о р б (на котрім стоїть приходство й декілька хат).

С і к а ч и й с т в о (від приходства до хати теперішнього вїта).

П р а д і д і (три хати перед кінцем села).

В и ж н и й к о н е ц .

По приїзді заходимо до вїта Ленчука оглянути сховані документи, видані ще польськими королями. Опісля перепроваджуємо досліди.

1. Л о в е ц т в о й р и б о л о в с т в о . Що до ловецтва то воно як у багатьох інших селах, відбувається потайки. Короткий побут не дозволив мені зайнятися цим питанням, що вимагає великого довіря в інформатора. Риболовство в Волосатім не існує. Крім малих потічків перепливає селом потік Волосатий, в якому хлопці ловлять часом руками рибики.

2. Г о д і в л я з в і р я т . Ще недавно славне було Волосате годівлю великих, сивих, круторогих волів. Пересічний господар продавав пару таких випасених волів, а одержаними грїшми покривав свої видатки. Тепер закинули вже цю расу худоби, а перейшли на дрібнішу, за яку при теперішніх некорисних обставинах дістають низьку ціну. В останніх роках набирає значіння годівля овець, до чого повернемо при обговорюванні одержі. Худобу випасають на полонинах (п о л о н и н и). Пастухи не будують там колиб — перебувають на полонині один, або два тижні.

3. У п р а в а р і л л і . Ще й сьогодні можна бачити, н. пр. в Бережках, як корчують ліси й приготовляють їх на управне поле. Господарку ведуть у цей спосіб, що одного року н. пр. сіють овес, а на другий лишают перелогом. Кар-

топлі (г а р б у д з и) садять і два роки по собі на цім самім місці, а в третьому, або й другому сіють жито. Багатші, що мають більше землі, можуть собі дозволити на щорічну зміну, й тоді мають жито далеко краще. Сіють овес, трохи ячменю й жита на святоче печиво. Озимину не сіють. До сійби уживають зерна зі снопів, які кладуть в хаті й під скатерть в Навечеря Різдва Христового й другий Свят вечір. Крім цього картопля й капуста є їх головною поживою.

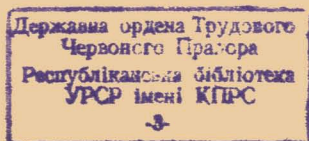
Ріллю гноять звірячим навозом; нив понад берегами потоку не гноять, бо як води на весну зберуть, береги покриваються намулом, що має таку вартість, як звірячі погної. Звичайно сіють там овес.

До управи землі уживають плуга й борони.

На табл. I/1 бачимо плуг, якого загально уживають у Волосатім. Складові частини: а) чепіги, б) гряділь, с) полице, d) леміш, називають писок (!), е) плуз (стрила), f) стовби, g) крій (передне залізо). Скріплення леміша (писка) під сподом має назву р а к. Гряділь лежить на плужних колесах (телішки), получених із гряділем залізною обручкою, h) о ж о в, зачіпленою на і) своріню (к у р и ц), прикріпленім до осей коліс (в і с ь ц я п л у ж а н а) ланцюжком. До осі коліс є все прикріплена j) плужана дощичка, получена при помочі k) ч о к о т о в а з l) четвернею (четверня). На четверні уміщений є l) к л ю ч и к, під який закладається ярмо.

У Волосатім уживають бельцевих борін. Борона складається з 6 до 10 бельців (б и л а), в які вбивається зуби. Ті бельці є получені двома поперечками (д о щ е ч к и). З переду борони є третя поперечка побігачка, на яку закладається залізне вогниво з ланцюгом (з а б о р о н я н и к), а до лаяца причіпляють орчик, або чекотов.

Збіжжя жнуть виключно зубковатим серпом, (тбл. I/2), а траву косять косою (тбл. I/3). Коса складається з а) кіся, до якого прикріплене є вістря б) о б р у ч к о ю, скріпленою клином с) п а с к л и н ь. Вістря називають також коса, а поодинокі частини звуться: хребет d) п р у т, вістря е) п о л о т н о. Місце зігнення вістря називається: п я т к а, а чіпок, що входить в заглиблення рукояти f) п у п е ц ь. На рукояті коси є уміщена ручка. Коси остряють каменем, косян и к о м, який носять в к у ш ц і (тбл. I/4.) Коси клепають молотком

(тбл. I/6) на залізній бабці (тбл. I/5), а вигладжують залізним пругом, витирач (тбл. I/7) около 15 см. довгим о промірі ок. 8 мм.

Луки на сіно (називаються, як в інших лемківських селах. Слово це правдоподібно словацького походження) косять від першої половини липня до кінця серпня, а складають на полі в островки (тбл. I/8). В середині островка є пал' островчина; на землю кладуть рішя, щоби не підмакало. По першому снігу звозять сіно санками до дому та складають його на горищі над стайнею, або також в островки.

Збіжжя молотять ціпом, що складається (тбл. I/9) а) з ціпівнянки (з лісового дерева) й б) биленя. На держаку є буковий каблучок с) обганка на биленю d) капіця. Ремінна е) ув'язка, або шнурок, лучить каблучок з капицею.

4. Пожива. Огонь видобувають кресалом, огнивця (тбл. I/10, але уживають також сірників і бензинових запальничок. При обрядах добувають тертям живий вогонь н. пр. при впровадженні до нового дому розпалюють вогонь до одвірків, так як то представлено тбл. I/11. До поперечки б) прикріплені два шнурки, за які скоренько потягається по черзі противні сторони. Знаряд цей є на стільки цікавий, що звичайно патик а) окручують довкруги своєї осі. Добування огня цим способом триває до двох годин. Якщо не можна вогню добути, то це є злою ворожбою для мешканців новозбудованої хати. Патик а) є з букового дерева.

Головною поживою є збіжжя, головно овес, на святочні печива жито, та в малій кількості ячмінь, який переважно купують. Овес і жито мелють на жорнах, а ячмінь товчуть у ступі на пенцаки. На тбл. I/12 бачимо а) толчку й б) толок. Така ступа служить також до товчення насіння льону на олій. Збіжжя мелють на жорнах. Жорна тбл. I/13 складаються зі а) стелиць, до яких вправлені 4 ноги, з двох каменів сподок і верхняк. В колоді а) є заглиблення на зерно б) упалачка й с) отвір, яким висипується мука мучниця. Отвір у горішньому камені називається d) дучая. В „дучаї“ є деревляна або залізна поперечка е) поплиця, на якій осаджене f) веретінце. Веретено спирається на поперечці, полученій з ручкою g), яка є підперта підставкою h). Коли пересуваємо н. пр. підставку і) вперед,

то опускається в долину веретено, а тим самим і осаджений на ньому камінь, чим регулюється віддалення каменів. Щоби надати горішньому каменеві оборотового руху уживається патика і) жорнянка, осадженого в рамі і) кросенця.

Крім збіжжя найважнішим споживчим продуктом є картопля (гарбуди) й капуста, іншу городовину садять в малій кількості. На передновинку їдять різні рослини, як лободу, яку приправляють на спосіб шпінаку, розварену на папку листя гірчиці, гриби (гліви), що ростуть на буках і т. п. До варення поживи служать гóрці, що продають (взими розвозять гончарі) зі Старої Соли.

5. Одіж. Мешканці Волосатого різняться головню своєю одіжжю від сусіднього населення. Стрій їх є не тільки іншого крою, але теж зі зовсім іншого матеріялу, так під оглядом краски, як і вигляду. Жіночий стрій складається з таких частей; оплічá - короткої сорочки під шиєю, зморщеною з розтяттям (пазухою) не напереді, тільки від шиї в напрямі пахи; фартуха, збираної спідниці з тонкого полотна. З переду в спідницю є вставлений грубший кусник полотна, який прикриває фартушок (частину збираної спідниці можна бачити на світл. б с. „Na rograniczu“)

У Волосатому носять купні фартушки чорної краски, або з готовим взірцем у долині. („Na rograniczu“, світл. 1.), або знову купують матеріял і нашивають на долі фартушка стрічки, або мережива (подібно як у лемків, пор. „Na rograniczu“, світл. 3, 10, 25). На ногах носять так жінки, як і чоловіки в свята і в зимі обуву з халявами чоботи. Звичайно носять шкуряні ходаки. Дірки в ходаках зовуться острокі, ремінці до стягання волоки, а шнурки, якими обв'язують по штанах, обúванці. На сорочку вкладають мадзярський сирак (кажуть теж сирак як лемки) з сіро - синього сукна, обшитий синьою обшивкою (світл. 1), а запинаний на металеві гудзики. Волосся сплітають в коси оплётене (пор. „Na rograniczu“ світл. б с.) в плётини є це пасма вовни червоної й синьої, або червоної й зеленої краски, закінчені кутасами. Оплётини влітають в коси. На голову вкладають хорський чипець (пор. „Na rograniczu“ світл. б с.). Хорський чипець (табл. II. 1) складається з а) ціпка і б) партиця. Чіпка є це чорне обшиття на

краю чипця, а над ним є вишивана партиця, продовжена зі заду до стану. Поверхня чипця є з білого полотна, зі заду поморщеною. Коси разом з оплетинами й партицею є в стані перепоясані пояском (пасика або попружка) червоним, закінченим кільканадцятьма червоними кутасиками, кетайці. На чипець убирають хустки. Вчасі нашого побуту „модні“ були червоні куповані хустки з чорним взором (рослинним).

Чоловіки носять сорочки (модрянка) довші, які сягають до клубів, випущені на верх. Сорочки є з переду й на ковнірі—обшивці вишивані (табл. II/2) в красках; червоній, синій, зеленій і жовтій. Вліті носять полотняні штани гаті, а взимі холошні з білої вовни. На ногах ходаки, або обува, як вище описано.

Чоловічий сирак є рівнож зі сіро-синього сукна, зі синьою обшивкою, запинаний на металеві гудзики, а різниться від жіночого тільки тим, що має стоячий синій ковнір високий біля 3 цм. На голові носять сукняні капелюхи (калап) опоясані ясно-синьою стяжкою (світл. 2) або теж, тепер досить рідко, подібної форми шкуряні капелюхи (клебанка). Старші звивають волосся деколи з боку лица в гомби (гомбеці рід пейсів). Взимі носять гуні. Гуня зі синього сукна є це, як видно на світл. 2. властиво закарпатська чуга, на яку теж перед тим (перед 1914. роком) куповано сукна на сьгоднішній чехословацькій території в варожу (місті). Гуня не має ковніра, а звязується її під шиєю на 2 червоні шnurки, закінчені кутасиками. Від часу повстання границі, сукно на гуні й сираки почали виправляти самі. Це сукно різниться тільки тим, що не є таке волохате, як закарпатське. В кожному разі вказує це на дуже великий консерватизм. Селянин (газда) представлений на світл. 2. є убраний саме в таку гуню власної, домашньої роботи. Дуже довгі рукави є зашиті, та служать за кишені.

Короткий час не дозволив мені зібрати докладніших матеріалів до обрїбки волокон і вовни. Подаю тільки мядницю (терниця), пряслицю (кудиля) і веретено. Терниця (табл. II/3) має чотири ноги й два мѣчики (мѣчик). Кудиля (табл. II/4) є з ліщинового дерева, звичайно біла 1 м. довжини. По середині має вона два, а на кінці три зубці. Служать вони до легшого прикріплення прядива, або вовни.

Веретено (табл. II/5) є біля 30 см. довжини. Уміщене на ньому колісцячко зовється гарічка.

6. Будівництво. Хати в Волосатім є будовані з дерева й криті соломою. Всі нутра хати містяться під одним дахом. Переважають хати о трьох нутрах: кімнати, бойща — сіней (тік) і стайні. Тільки хати заможніших селян мають окреме бóшче. Хати в Волосатім називаються халупи й тільки кімнати звуться хижі. У всіх селах, що окружають Волосате, так кімнати, як і цілі хати називаються хижа.

На табл. II/6. представлений є скелет будованої хати. Поодинокі її частини зовуться;

а) спід подовжний (підвалина)

б) спід півперечний

с) сўмці, бальки стіни

д) вугас, вугла

е) очап найвищий бальок подовжної стіни. Назва походить звідси, що очап є „зачапленою так, що всьо тримат“. Очапом називається теж найвищий бальок коротшої стіни в кімнаті від сіней

ф) столб стайняний (подібно теж столб сіняний і т. д.)

г) удвіря стайняни (подібно теж удвіря сінні, хижні і т. д.)

h) варцаби (чотири менші стовпи, до яких від нутра є прибиті завіси вікон), знаходяться звичайно в старших хатах, в новіших зате футрина з дощок.

На найвищім бальку поздовжної стіни, очапі є поміщені грагари. В кімнаті є їх 1 до 3, в стайні 3 до 5. Бідний селянин має звичайно 1 грагар в кімнаті і 3 в стайні, сільний газда 3 в кімнаті і 5 в стайні, щоби могли удержати тягар нагромаджених припасів. На грагарах є уложені дошки пов'али. По обох сторонах кімнати уміщують гряди (2 до 4, кілько хто хоче), на котрих сушать лен, дерево до палення й свічення (липове). Долівка в хаті (теж нутро хати) зовється „серед хижі“.

На конструкцію даху складаються:

і) платов.

j) звязок, що спочиває на платові й в нім затятий на вугли. На платові звязок опираються кровки, які мають

в них гнізда.

к) кр о́ля.

л) щитниві (щитниця), дві крокві коротшої стіни.

ґ) паришкі (паришка), дві наріжні крокві (на кожному розі по дві).

т) лати півперечні.

п) кривульки (кривулька) лучать паришки, щоби грани даху були гарно заокруглені.

о) бантина, об яку опираються щитниці й паришки.

Стріха (пошол) складається з кичок китиця, скручених сніпків соломи. Бідніші дають тільки два рази китиці, а решта даху покривають нескрученими сніпками плескачки. Китиці й плескачки привязують до лат повереслом. Найвищий ряд сніпків є прикріплений кізлянями.

Долівка в кімнаті є переважно з убитої землі, в стайні зате завжди є з дерева. Дошки долівки є уложені на лігарах табл. II/7а). Дошки (табл. 7b) одн. мостина, множ. мостиня, уложені на лігарах є похилені до середини, де притикають до середнього балька, нахиленого до переду. Ціллю цього є це, щоби вся нечистота спливала до переду. Середній бальок (табл. II, 7с.) називається жолобниця.

Коротші стіни зовуться сьціна найнижня і сьціна найнижня. Сьціна найнижня є це стіна коротша, звернена в напрямі бігу води в потоці.

З хатою конструкційно є звязана піч (табл. II/8). Поодинокі її частини зовуться: а) ватра б) піднеб'я, передна часть склепіння, с) челюсти, d) припічок, е) запічок, f) плита камяна g) припичини, вистаючі кінці бальків, на яких спираються лавки, що оточують піч, h) пец зверху. Представлена піч є курна, дим виходить отвором в стелі. Крім цього є в стіні крім печі: і) димнік, витятий кусник балька стіни, що обертається на своріні. Піч будують (говорять „бити пец“) з глини на деревляній підставі.

При печенні хліба в печі уживають деревляної кучерги (табл. II/9а) й лопати (табл. II/9b). Часть хат є білених, а більша частина є небілених. Хати, як і поля є огорожені по більшій части віблицею, або верніням. Сама форма в обох випадках є ідентична (табл. II/10), оскільки півперечні дрючки є нелупаними кругляками, то огорожа називається віблицею, а якщо півперечки є лупані з грубших кусників, то верніня.

Заки я удався до Волосатого звертали мені увагу, що тамошні хати мають спеціально високі дахи. Ствердив я, що це полягає на тому, що хати є переважно дещо вужчі, а через це дах видається вищий, як рівнож з цього приводу, що хати в сусідних місцевостях мають вершок даху, критий одним або двома рядами гонтів (пор. „Na pograniczu“ світл. 18 а, б). Зате хати у Волосатім мають цілий дах критий стріхою, а сам вершок даху є підвищений через верству сніпків, прикріплених кізлянями.

Відношення висоти даху з вершком критим гонтами (табл. II/11a) до даху з вершком критим соломою (табл. II/11b) представлений є на табл. II/11.

До кожного господарства належить пивниця. У Волосація є їх три роди:

а) с к л е п, пивниця мурована з каміння, крита дахом зі соломи, частинно вистає понад позем землі (пор. „Na pograniczu“ світл. 21 б).

б) Я м а, цілком вкопана в землю, прикрита кіпчиком землі, опертим на бальках (пор. „Na pograniczu“ світл. 21a).

с) О к о п е ц ь, надземна скритка в формі стіжка, що повстає з уложених доосередно скипок дерева, біля 3 м довжини, обложений убитою глиною (табл. III/1).

7. З н а р я д и. Кімната в хаті є надзвичайно убога в знаряди. Найбільше місця в кімнаті забирає піч. Біля поздовжньої стіни під вікнами стоїть лава, а біля неї стіл. На свята прикривають стіл обрусом (п о р т о к). На стіні біля дверей м и с ь н і к на начиння. Біля задної стіни напроти печі ц о с т і л (табл. III.2), а) п р и ч о л о к, б) п о б е р н и ц і. На ліжку сплять переважно в одежі, в якій ходять через цілий день і дуже часто на голих дошках без горстки соломи.

Уладження в хаті доповняє невідлучна піввальцева к о л ь с к а з дощок (табл. III.3).

До переховання одежі, а також нпр. до інших робіт, як нпр. ношення води уживаний є ц е б е р д в у у ш н и й (табл. III/4)

Начиння деревляні, господарські знаряди, вози, сани роблять самі, кожний для себе. При обрібці менших кусників дерева притримують їх в столику бондарсько столярським (столець обіручний, пор. „Na pograniczu“ табл. III/2a).

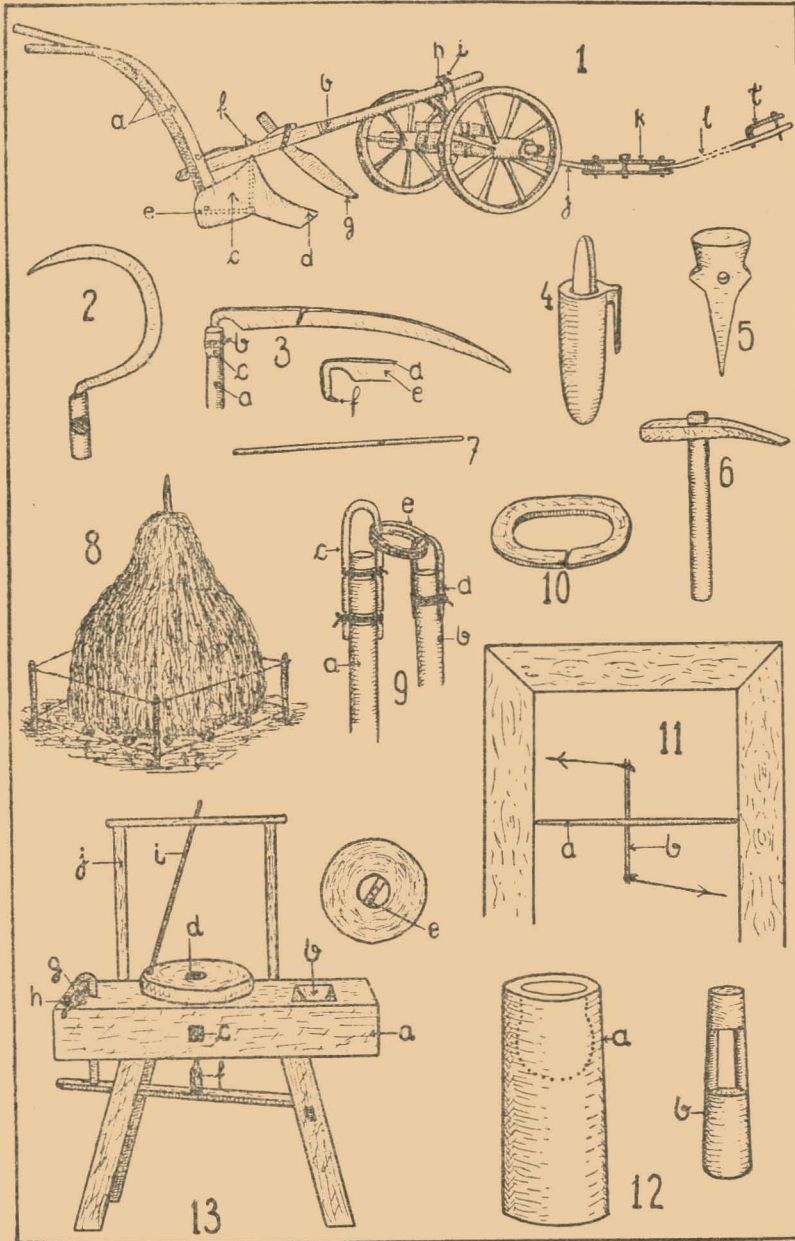
8. Л у ч б а. До запрягу вживають коней, але частіше волів. При кінному запрягу вживають дишля, який при воловому, так у возі, як і в санях, має цілком інший вигляд і називається віє. Декогрі господарі мають лише воли. До волового запрягу вживають ярма (тбл. III. 5), яке складається з таких частей: а) повёршник, б) підгórниця, с) зánізка, d) берце, й е) сворень. Ярмо прикріплене до вія ключиком (при плузі), або нащиком (при возі й санях).

Сани (тбл. III.6) складаються: з полозів а) санка, яких задній кінець називається б) пята, а вигнений перід с) корса. В полозах сторчать чотири d) штрами (штрам), на них є дві поперечки е) насади (насад). Кінці штрамів, що вистають понад насад, називаються шпінни (шпін). До тягнення служать f) вийці, які є получені зі санками і) веретеном. Роздвоєний кінець вийці називається g) виличка (від вил), в яку вправлена h) розпинка. На кінці вія є j) нащика, яку прикріплює сворінь. В ній одна або три дірки, крізь які перетикається другий сворінь, що придержує ярмо.

Тбл. III.7 представляє віз, яким возять сіно, овес і т. д. (драбний віз). Віз складається: а) з драбного переду, колеса осаджені на деревляній осі (вісь). До передньої осі прикріплені вийці, так як при санях, лиш без розпинки. Над вийцями в передньому й задньому візку є б) насад, якого в передньому візку не видно, бо над ним є уміщений с) обертинь. Драбна звора лучить передні колеса зі задніми, звора та зі заду є получена при помочі е) огнивця. Люшні називаються левча. Закінчення вий є таке, як при санях. До описаного воза запрягають лише воли.

До переносення н. пр. „гарбудзів“ уживають полотняної сакви (сáква).

9. П о х о р о н. Тут заховався звичай везти тіло небіщика волами на санках. В інших місцевостях, де заховався ще цей звичай, воли заступають кіньми (н. пр. в околицях Сколя). Вчасі нашого побуту у Волосатім я зробив світлину похорону дитини. Світл. 3 представляє жалібний похід на цвинтар. Давніми часами діставав священник ті воли, що везли помершого на цвинтар, тепер вже цього немає. До везення небіщика вживають звичайно саней, табл. III/6.

ТАБЛИЦЯ I.

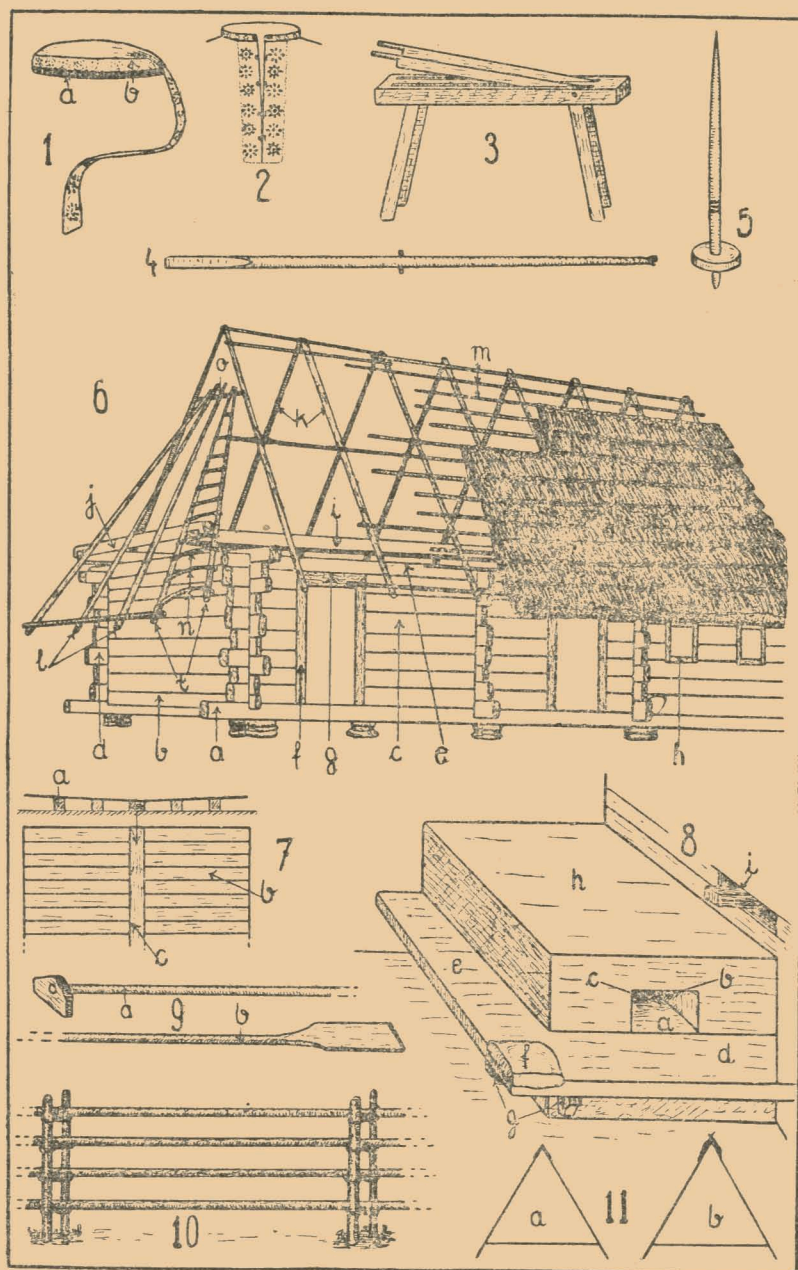

ТАБЛИЦА II.

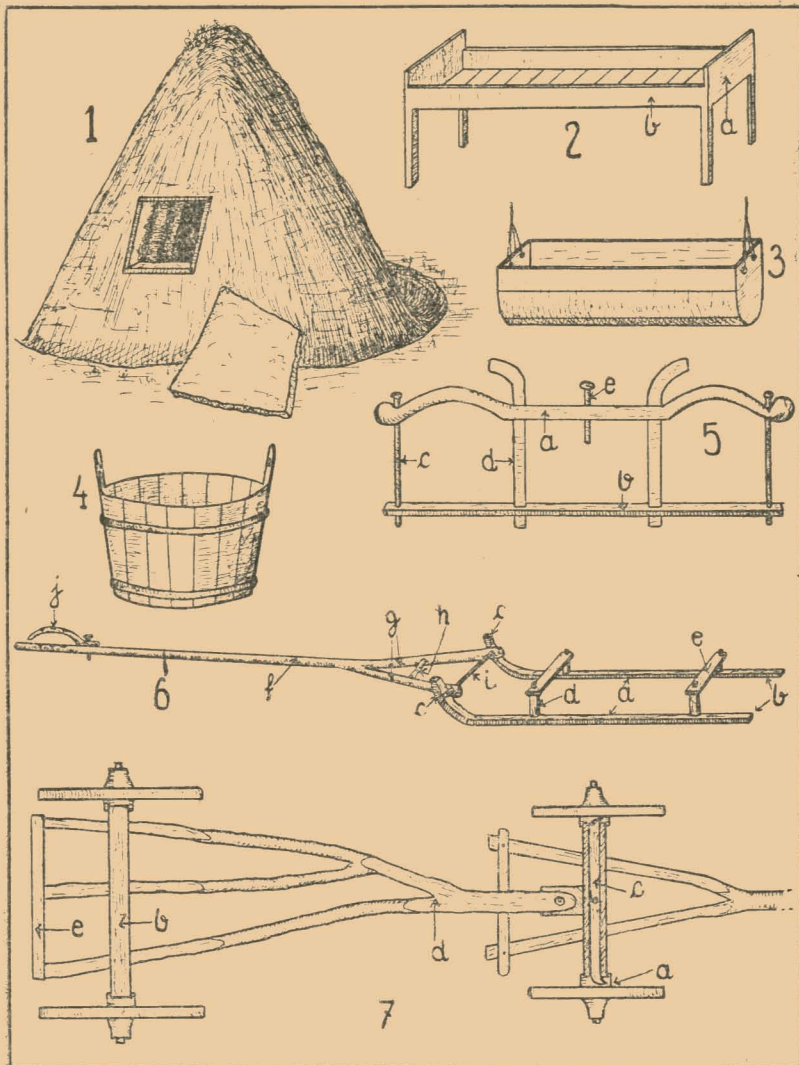

ТАБЛИЦА III.

З цього короткого опису матеріальної культури мешканців Волосатого бачимо, що село це є дуже цікаве для етнографа. Бо коли з одної сторони заховалася там майже ненарушена своєрідна (питома) народня культура, то з другої це село є місцем, де перехрещуються різні впливи. Має воно деякі риси Закарпаття (стрій), деякі риси бойків, лемків (багато старших говорить „лем“). Волосате є найдальшою місцевістю, що має лемківські впливи, пор. „Na pograniczu“ пара str. 11 i § 5 granica łemkowsko-bojkowska.

Добре було би поробити досліди й у сусідних селах, в північно-східньому, а головно східньому напрямі. Вони виявили би багато культурних елементів, характеристичних для Волосатого, а щойно тоді можна би дійти до дальших висновків.

Львів, березень 1935. р.

Др. ІВАН МАКСИМЧУК.

Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі.

В пошукуванні за старою глиняною посудиною, сьогодні вже сливе ніде неживаною, вдалося мені роздобути кілька її родів по міщанських хатах в Ст. Самборі. Посудина ця давнішими літами (перед около 50—60 роками) була в загальному вжитку, її продукували ганчарі - кустарі в Старій Ропі, селі, віддаленім около 6 км. на північ від Ст. Самбора, а частинно привозили її старосамбірські міщани зі Судової Вишні, Глинська біля Жовкви, або з Потелича коло Рави руської. Ще сьогодні живуть міщани, старті вже віком люди, що пускалися в далекі мандрівки до щойно згаданих відомих собі центрів ганчарського промислу з тою метою, щоби заосмотрити не тільки своє родинне містечко в потрібну кухонну й домашню посудину, але й заосмотрити нею далекі гірські села старосамбірського та турчанського повіту. Доставою, чи пак торгівлею глиняним посудом, займалися головно старосамбірські міщани, що мешкали на передмісті Посада долішня. Свою далеку дорогу за посудою до Глинська відбували вони шляхом на Самбір, Рудки, Городок, звідтам через

їхали до Глинська. Впорожні їхали одну добу, а вертали фірами навантаженими товаром 4 доби. Привезений товар міняли по гірських селах за овес, льон, яйця й інші продукти сільського господарства.

З посеред перехованих в музею „Бойківщина“ в Самборі найбільше цікаві є ось які зразки домашньої посудини:

1) Куршіль (pluralis куршілі), це великий глиняний збанок (глечик), назовні поливаний, високий на 34 см., а широкий на 45 см. круглої форми, плоский зі шийкою, до якої є притверджене заокруглене вушко, стоїть на 4 маленьких ніжках, сьогодні вже цілком неживаний в Ст. Самборі й околиці. Один примірник такої форми куршіля знайшов випадково п. Лавро Кемпе зі Старого Самбора в Стрільбичах дол. і зберіг його від загибелі, передавши його до музею. Найменші куршілі були 2-літрові, але були теж і більші 4 а навіть і 5-літрові. Вживано їх в цей спосіб, що на весіллях, або на інших родинних торжествах і обходах подавано в них гріту горілку. Саму горілку гріли у великих глиняних горшках, а опісля зливали до куршіля, щоби довше була тепла, щоби не „вчухла“ (не звітріла). Були теж і такі куршілі, що мали в шийку вкручені малі ситка, через які цідили горілку, щоби була чиста. Фактом є, що куршілів вище описаної форми й вигляду не виробляли ганчарі в Старій Ролі, бо там глина червона, нетривала, а привозили їх з Глинська, або Потелича, де глина біла та надається до виробу й випалювання дуже тривалої посудини.

Взагалі староропська посудина пригожа виключно тільки до зливання молока, а не до варення, бо „глина є рідка і зїдає страву“. До варення страв уживано тільки глиняську, або потелицьку посудину, бо її можна класти на вогонь. Куршілі були оплетені, або неоплетені, перші були триваліші й безпечніші, як другі.

Слід ще згадали про спосіб приправи горілки, якою частовано гостей на весіллях і при інших святочних нагодах. В глиняній мисці розтиралося кілька головок часнику, опісля додавано трохи цукру, й цю масу присмажувано на кухні. Коли часнік трохи присмажився (пожовк), додавано до нього 1 ложку смальцю, а опісля вливано потрібну скількість спирту, який мусів перекипіти з часником. Потім „начерали“ горілку деревляною ложкою до келишків, або до куршіля й таку га-

рячу пили. Так приправлена горілка була—як кажуть в Ст. Самборі—„перший лік на кашель“.

2) М а л и й к у р ш і л ь а б о к о р ш е л и к. Це різної величини глиняні баньки, зверху поливані, округлі, без ніжок, з досить довгою шийкою, до якої є прикріплене заокруглене вушко. Коршеліків вживано до переховування горілки, льняного олію й нафти. Виробляли ці коршеліки староропські ганчарі. Перехований в нашому музеї більший коршелік купила старосамбірська міщанка Евфрозина Зачко, вдова по пок. Теодорі в Старій Ропі, перед около 50 роками. Менший був власністю Каськи Корпак, яка купила його перед около 40 роками від ганчара зі Старої Ропи.

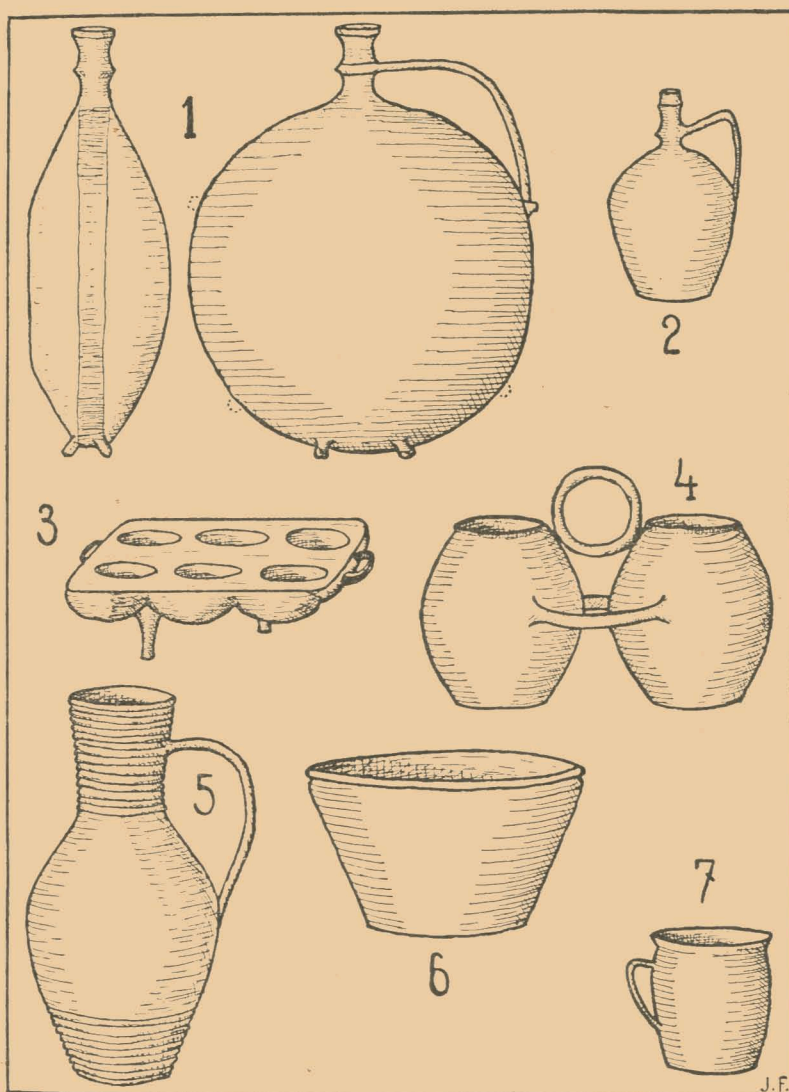
Від чого походить назва куршіль і коршелік, ніхто не міг мені вияснити.

3) П а м п у ш н и ц і, це глиняні форми, ринки до смаження пампухів, різної величини й форми, а саме трикутні (на 6 штук), круглі (на 7 штук) й прямокутні (на 6 штук). Всі роди пампушниць мають по 3 досить довгі ніжки, гостро закінчені і по 2 малі вушка, зі споду неполивані, зате заглиблення на пампухи поливані. Виробляли їх, а ще й тепер виробляють ганчарі зі Старої Ропи. Вживано пампушниці в цей спосіб, що під спід підкладалося розярене вугілля, а пампушки жарилися в заглибленнях (долках) в смальці або льнянім олію. Переховані в нашому музею пампушниці походять: одна (округла) від Евфрозини Зачко, вдови по пок. Теодозію зі Ст. Самбора, що купила її перед около 40 роками в Старій Ропі, а 2 дальші (трикутна й прямокутна) від старенького старосамбірського міщанина Миколи Кархута (89 років життя), який перед около 50 роками закупив їх також в Старій Ропі.

4) Д в і й н е т а (дзвиняга, дзвинета, дзвінета або зрблетета), це двоє „горцій“ вкупі, получені по боках двома глиняними штабками, а вгорі досить великим округлим ушком, зверху поливані, називають їх теж популярно „близнятами“. Призначені вони до ношення готової вже теплої страви робітникам чи челяді, що в літі працює в полі. Горшки ці, це імпортований з Глинська до Старого Самбора товар, якого вживається ще тепер досить часто.

5) В е л и к и й з б а н о к н а п и в о, імпортований головно від ганчарів в Судовій Вишні, свідчить про це, що

Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі.

1. Куршіль. 2. Малий куршіль. 3. Пампушниця. 4. Двійнѣта.
5. Великий збанок на пиво. 6, Макортѣт. 7. Лоханя.

давнішими літами мусіло добре поводитися міщанству в Ст. Самборі. В таких збанках зверху й всередині политих і прикрашених примітивним орнаментом приношено пиво на весільні й інші святочні обходи.

6) **М а к о р т е т** (plur. макортéти), це макітри вживані до тертя маку, вироблюють їх ганчарі в Старій Ропі, де називають їх „дивніцями“.

7) **Л о х á н я** (лохáні лохáне, лоханкі), це горнята горою широкі, глиняні, назовні й у середині поливані, в яких ставиться молоко на квасне і в них добре й вигідно було сметану з кислого молока зібрати. Виробом цих горнят займаються староропські ганчарі, що продукують теж різного роду „дітинські забавки“, як корови, жовнярів, їздців і інші тзв. „пікала“.

Подав автор на основі оповідань і інформацій зібраних від Миколи Кархута, Евфрозини Зачко, вдови по пок. Теодорі, Івана Левицького с. Ілька (72 р.), Івана й Марії Пинянських та Івана Ростоцького, всіх зі Ст. Самбора.

РОМАН ЛУКАНЬ, ЧСВВ.

Бойківські прізвища й назви.

На мою попередню збірку бойківських прізвищ і назов (див. „Літопис Бойківщини“. IV. 1934. 12—20) появилися між ін. такі рецензії: 1) Мгр. Ярослав Рудницький: „Літопис Бойківщини“ („Новий Час“. XII. Львів 1934. ч. 273, ст. 4); 2) Іван Огієнко: Новини з української мови („Рідна мова“ III. Варшава 1935. 84) і 3) [Т. Коструба]: Наші музеї („Хліборобський Шлях“. IV. Львів 1935. ч. 4, ст. 6). — Перший, назвавши мою збірку „цінним реєстром“ бойківських прізвищ і „чи не першою тогс роду річчю в українській ономастиці“, писав: „Вражає тільки брак упорядкування матеріялу; воно навіть чисто—механічно зроблене (зн. без огляду на якісь граматично—структуральні риси тих назов) було-б унесло до статті прозорість та мінімальну систематизацію матеріялу“ (див. „Новий Час“. XII. Ч. 273). Я зібрав був згад. прізвища по азбуці. Та, коли моя попередна збірка непрозора, подаю в цій збірці прізвища по віках. — Другий рецензент подав прізвища, що їх нема в моїй збірці, напр. Бойченко та ін.,

покликуючися на „Рідну Мову“. II. 1934. 338. Зазначую, що цю свою збірку я покінчив писати, як це я подав при кінці своєї статті, 28. серпня 1933. р. і до цієї збірки не ввійшли прізвища з пізнішої моєї збірки. Роблю це тепер, у цій збірці (другій) прізвищ із XIII—XIX. в. Прізвищ Бойченко я найшов кілька. Тут подаю два, одно з XVII-го в., одно з XIX. в. (Бойченко Петро, Шевченків свояк). Інші прізвища подам у наступній (третій) збірці, що мати буде коло 300 прізвищ із XX-го в. (Бойків, Бойкевич, Бойко, Бойкович, Бойченко, Бойченко, Бойчик, Бойчин, Бойчук, Бойцун і ін.

I. Прізвища.

Вік XIII. Фридрих II. Бойкий, останній австрійський герцог із роду Бабенбергів (†1246). Див. Б. Барвінський. Зїзд галицького князя Данила з угорським королем Белею IV. в Прешбурзі 1250. р. „Руслан“. V. Львів 1901. Ч. 232, ст. 2.

Вік XVI. Бойкало Иванъ, член львівської Ставропігії, згад. 1586—1590 р. (Архівъ Юго—Зап. Росії. X. Київъ 1904. 58); Бойкало Павелъ, ученик у львівській школі 1586—1590 р. (Тамки. X. 58).

Вік XVII. Boykalowicz Andrzej, krawiec, член братства в Замості 1639. р. (Тамки X. 551); Бойко, родина, що жила в XVII-ім віці в Білій Русі (S. Uruski. Rodzina. I. Warszawa 1904. 297); Бойковський, укр. міщанин у Жовкві в XVII—XVIII в. (І. Крипякевич: З історії міста Жовкви. „Записки ЧСВВ.“ VI. 1—2. Жовква 1935. 55, в друку); Boykowski Paul, автор віршів (Keusche Liebes Flammen. Breslau 1676. Див. К. Estreicher. Bibliografja Polska. XIII. Kraków 1894. 238); Boy-Kotowicz і Boykotowicz Andrzej, член братства в Замості 1641 і 1642 р. (Архівъ Юго—Зап. Росії. X. Київъ 1904. 552 і 553); Бойченко Матвѣй переяславський, згад. у листі військової запоріж. старшини до рос. царя з Батурина, 3. квітня 1672. р. (Акты относящієся къ історії Южной и Зап. Росії. IX. Санктпетербургъ 1877. 736).

Вік XVIII. Бойко Іван, попович із Радловець к. Самбора, опришок у XVIII-ім віці (Д-р Ю. Целевич. Опришки. В книжці: Розвідки про народні рухи на Україні—Руси в XVIII. в. [Руська Істор. Бібл. XIX]. Львів 1987. 173. 181, 217, 220, 221, 228, 229, 235); Бойко Василь, Ясень, опришок (Ю. Целевич, op. et l. cit. 268, 277); Boykowski Iosaph: ЧСВВ.,

жив 1795. р. у св.-юрськiм монастирi у Львовi (Акти в Центр. василiянськiм Архiвi у Львовi); *Woykowski Nicolaus Eligius, Regens Terrestris Czernichoviensis*, згад. 1776. р (К. Estreicher op. cit. XIII. 238); Бойчук, опришок (Ю. Целевич, op. et l. cit. 184, 236, 237, 238, 262, 268, 270); Бойчук Василь, опришок (Ю. Целевич, op. et c. cit. 239, 278); Бойчук Дмитро (Ю. Целевич, op. et l. cit. 281); Бойчук Иван, господар у Ясенi (Ю. Целевич, op. et l. cit. 238); Бойчук Иван, опришок (Ю. Целевич, op. et l. cit. 187, 193, 200, 201, 203, 210, 242, 244—59, 264—66, 268, 273—78, 281—82, 289); Бойчук Иван, опришок iз Космача (Ю. Целевич, op. et l. cit. 267, 276); *Woszyk Iwan*, згад. 1789 р. (Архивъ Юго-Зап. Россiи. V. Кiевъ 1902, 456—57); *Woszyk Kassyan, laboriosus de villa Hrucyki*, згад. 1789 р. (Тамки V. 401—402); *Wokow Jasko z Kazimirka*, згад. 1789 р. (Тамки V. 438).

Вiк XIX. Бойкевич Iлiя, автор статтi в „Батькiвщинi“ 1890 р. (Iв. Ем. Левицький. Українська бiблiографiя Австро-Угорщини за роки 1887—1900. II. Львiв 1910. 3; див. також „Лiтопис Бойкiвщини“. IV. 12); *Bojkiewicz Korneli*, абiтурiєнт у дрогобидьськiй гiмназiї 1881. р. (*Zdzislaw Kultys. Historya gimnazyum drohobuckiego. Drohobycz 1908. 215*); Бойкiвна, племiнниця Т. Шевченка, вчилася в Дiвочiм Лицеї в Перемишлi за еп. К. Чеховича (Проф. А. Микитяк. Українська Церква як Опiкунка Школи. В книзi: Пропамятна Книга Українськiй Католицькiй Вищiй Школи в Америцi [Фiладельфiя 1933]. 16); Бойко, стара родина в Брусиловi, в радомиськiм повітi („Рiдна Мова“ II. 1934 338, н. 1 i III. 1935. 84); Бойко, Турка (Iв. Ем. Левицький. Гал.—русская библiографiя за 1889. г. Львовъ 1890. 91 i Українська бiблiографiя Австро — Угорщини за р. 1887 — 1900. I. Львiв 1909. 282); Бойко Григорiй, Боянець Акти в Центр. василiянськiм Архiвi у Львовi); Бойко Катерина, Шевченкова мати („Рiдна Мова“. II. 1934. 338 i III. 1935. 84); Бойко Катря, Боянець (Акти в Центр. васил. Архiвi у Львовi); Бойко Павло, син Симона, капiтан у росiйськiм вiйську 1853 р. (*S. Uruski. Rodzina. I. Warszawa 1904. 297*); Бойченко, родина в Радомислi („Рiдна Мова“. III. 1935. 84); Бойченко Петро, свояк Т. Шевченка (М. Грушевський. Дрiбничка до генеалогiї Шевченка. „Записки НТШ“. V. Львiв 1895. Miscell. 4); Бойчукъ Гнатъ, автор двох статтей у „Недѣли“, Львовъ 1865

«Ир. Ем. Левицкій. Гал. — русская библиографія XIX-го стол. II. Львовъ 1895. 59); Л о б о й к о Иван, професор російської літератури в університеті в Вильні від 1821 р. (М. Żmigrodzki. Historia wileńskiego uniwersytetu. „Przewodnik naukowy i literacki“. XVI. Lwów 1888. 333.; П. Бобровскій. Къ біографіи М. К. Бобровскаго. С. — Петербургъ 1890 4; М. Brensztejn. Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie do r. 1832. Wilno 1925. 89. 153; О. ST. Lachowicz. Ks. Michał Bobrowski, profesor zwyczajny uniwersytetu cesarskiego w Wilnie, рукопис у Бібліотеці Університ. в Вильні, ст. 28, 32, машинопис [в о. Й. Скрутня, ЧСВВ.], ст. 22, 25).

II. Назви.

(По азбуці).

Б о й к а або Б о й к і в, хутір у бердичівським повіті (Słownik geograficzny. XV. Warszawa 1900. 189); Б о й к и, село в винницьким повіті (Тамки. XV. 189); Б о й к и, село в пов. Слонім (Тамки XV. 189); Б о й к і в к а, присілок у пов. Винниця (Тамки XV. 189); Б о й к і в к а, присілок в ольгопольським повіті (Тамки XV. 189); „Б о й к і в с ь к а“ каменниця коло бернардинського костела у Львові. В цій каменниці синевідські бойки мали склади своїх товарів. Уній колись жив І. Франко. Сьогодні на її місці Центральня Каварня (Спомини про Івана Франка. Львів 1926. 5); B o j k i e l e, село в новоолександрівським повіті (Słownik Geogr. XV. 189); B o y k o w s k i e, dworziszcze, згадує Iwanowa Andrejewiczowa, podskarbina dworna Lit. у грамоті, написаній в Łukowie 1. лютого 1559. р. для Петра Загоровського (Z. L. Radziminski. Archiwum XX. Sanguszków w Sławucie. VI. Lwów 1910. 41); B o u s z a, шлях. герб у Польщі від 1390 р. (E. A. Kurpatnicki: Wiadomość o kleynocie szlacheckim. Warszawa 1789., Opisy herbów. Część III., ст. 8; A. Małcki. Studya heraldyczne. I. Lwów 1890. 54; пор. також „Літопис Бойківщини“. IV, 17); B o u s z ó w, село в Шлезьку коло Gliwicz'ів (A. Małcki. L. cit. I. 54).—Про інші топографічні назви: Б о й к и в Слобідській Україні, Б о й к і в ц і, Б о й к о в и ч і в Моравії й З а б о й к и в пов. Тернопіль див. „Літопис Бойківщини“. IV. 1934. 12, 13, 17, 20.

Львів, 16. березня 1935.

о. ЮРІЙ КМІТ.

Народні „па́цьі́р'я“.

З записок, що я поробив їх у жовтні минулого року при збиранні матеріалів до свого словника, висуваю найперше народні „па́цьі́р'я“.

„Розчынаю“ молитвою, що говорять її, як розчиняють тісто на хліб. Цього „па́цьі́р'я“ не проказала б, „ни збісьїдувала“ б ні одна жінка нікому . . . Якимось робом підслухав дяк Іван Крис і переповів мені, завдяки о. Григорієві Канді, вчасі мого побуту у Михнівці 3. X. 1934.

Вона, вельми цікава, интересна, бо вказує на глибоку старовину, на прерізнi повязання й впливи . . .

— О, сьваті порожньиньки: Хижньий, сьїнний, коморьяний, стайньаний, бощаний і той, що сьа чьїриз не́го *) в загату лызе, усї розчынїт і причынїт!

До цієї цінної молитви з Михнівця долучую молитви з Волосатого, що я їх записав від Олени Ребенчак 4. X. 1934.

I.

На мори, на мори, на білым ка́мени, там золотá цїрьковца, а в тї цїрьковці золотїй присьтїв, пірид тим пристолом лежыт сам Син Господь Бóгойко, головойку склонїв, вичьїйка зажмури́в, рúчьїйки стули́в, нїжїйки пириплї́в. Прийшьов д Ньому сьватий Петро́ і сьватий Павло́. „Сьватий Пётре і Пáвле! Ци жьáлуешь за мо́ем склоньїньом? за мо́ем переплытыньом?“ „Жьáлуе́ме!“ „Возьміт си в прáву рúчьїйку золотїй хрещьїк, а в лыву рúчьїйку золоту́ пáличьїйку, їдыт по всьїм сьвїты, заповїдавьшы слы́пому, крївому, заповїдавьшы, жьї в нидьїльу рáно мѣджьї Служьба́ми пѣкло замкне́не, ца́рство втьорѣне, на вікі вікóв. Амїнь.

II.

— Мóя хáта — в мо́ї хáты шьтырї кúти, а в тих кúтех

*) Дивна відміна займенника не́го, бо тут у Михнівці, як і у Волосатому ч. ньóго, в сьóго;***) не́го розповсюднене, поширене й утривалене всюди їнде на Бойківщині. Чи не замандрувала вона зі своїми прикметниками (всі вони зустрічаються у Волосатому) з інших місць наших гір. Таку буцим-то неконсеквентність довелось мені підмітити й записати у Волосатому: У вельному фрагменті чув я: отїць, вїніць, зимли́ца, молодї́ца, вїтцú, хоч у звичайній говірці отїць, вїніць і т. д.

**) Форми ньóго, в сьóго виступають на Бойківщині теж поза згаданими через Шановного Автора місцевостями, про те згадаю у своїй найближчій статті. (Прим. редакції — Др. А. Княжинський);

ягнал Божий, сирид хїжьи сам Син Божий, на порозы Божья Мати Сїна вкладає, з Богом лыгає.

III.

— О, Ісусе тихий, покїрного сїрцьа, вчїсти мов сїрце напротїв свогєго!

IV.

— Христ при мнї, христ на мнї, христом са вкриваю — Господи при мнї!

V.

— Ягнилики стирижїнийки! Стирижїт мою душкї з вїчїра до пївночї, від пївночї до когутá, від когутá до рана — на вїки вїков. Амїнь.

VI.

— Присватá Богородице! Щьо робишь? Чьи спишь? Чьи услышьишь?

Приснї ми са з Синóm: жьи будешь на гóрі Говгóты мученїй, у нóзы, рўцы раненїй. Прикўплут рибрó. Зийдє кров і вода. І ричьє: Сїну мїй благовїрний! Який твїй сон вїрний!

— І хто тотў молитву буде говорити, за собов носїти, нїгда му са злòго ни бїде снїти. Щьо му са злòго приснит, даст Божья Мати, на дóбре му са зїстит.

— Митифóр Лицьишьáк, тутешньий ксьендз, нас тотó учїв. До сповїди за тот пацьїрь са питáв, а як дáхто ни знав, то ни сповїдав.

Цї молитви належать до цих своєрїдних „пáцьїрьий“, що їх колись було багацько в нашому народї й що ще доживають свойого вїку мїж „стáрим“ жїноцтвом. Велика множина розвїялася, затратилася, пїшла в забуття . . .

Пригадую собі, що моя мати проказувала свої довжезні додатки — молитви. В них змальовувалися, понайбільше муки Ісуса Христа й Божої Матери з прерїзними повязаннями людських потреб і природних явищ . . .

У поданих через мене молитвах цікаве перелицювання — травестування й парафразування церковного елемента.

Щоб надати їм тривкїшої авторитетности й вищого значення злучено їх з особою священника та з так важним чинником, як сповїдь, а до того навїть пересувала їх Ребенчачка „за Бискїд“, тобто на Закарпаття, щоб там духовнї теж перепитували цї молитви.

Кульчичі чи Кільчичі? *)

Мовознавче опрацювання топографічного матеріалу має значіння не тільки для наукових цілів, але й практичне, саме тоді, коли йде про правильність назви, про устійнення її під формальним оглядом. Завваги на цю тему порозкидані в нас майже по всіх періодичних журналах (от пор. хочби „Літ. Бойк.“ I. 117. про „Устрики“ з давн. Устеріки, чи „Рідну Мову“ I, 363—6, II. 197—200 і і.). У державних народів Заходу є окремі інституції, що стежать за географічними назвами й мають урядові санкції рішати в цих справах (пор. „U. S. Board of Geographic Names“ в Америці) є окремі періодичні видавництва, присвячені топономастиці, пор. „Zeitschrift für Ortsnamenforschung“). Вони запобігають чужим упливам а то й авторитетно вирішують справи географічного назовництва. Річ ясна, вони не йдуть у такій нормалізації назов задалеко. Про один із випадків такої „гіпернормалізації“ в нас хочу згадати нижче.

Є в самбірському повіті село Кульчичі (офіційно Kulczyce). Постараймося: 1) устійнити топономастичний тип цієї назви, 2) вияснити її походження, 3) відповісти, на основі двох повижчих метод мовозновчого поступування на питання: оскільки сьгоднішню назву „Кульчиці“ можна вважати за польонізм.

Коли беремо під увагу такі слова, як панич, дідич, попович, королевич завважуємо в їх будові одну спільноту—наросток—ич (—itj) чи поширений, другісний—ович (евич). Є це давній слов'янський наросток, що творить т. зв. патроніміка (слова, що вказують на походження), отже панич = син пана, попович = син попа і т. д. Звідсіля не важко пояснити топографічні назви з цим наростком і так: Борині — оселя синів Борині, Лисовичі — оселя потомків Лиса і т. д. Під формальним оглядом це все твори множинні, акузативні (давній знахідний множини). Щодо значіння; патронімічні назви визначають у загальному місце, де живуть, чи жили сини, потомки, а то й люди начальника роду, що йо-

*) Частина доповіді автора: „Із дослідів над бойківською топономастикю“ на „Зізді Дослідників Бойківщини“ в Самборі дн. 10/VI.1934.

го назва задержана в пні. До таких патронімічних назв належать: Кульчичі. Виходить: правильний у них наросток—ичі не иці: цей останній (Кульчиці) можна вважати за польський уплив ¹⁾ — Kulczyce, хоч і тут можна б кінцеве - ці в наростку - иці пояснювати своєрідною дисиміляцією або таки впливом українських назв типу: Микулинці, Воскресінці і т. п. Промовляли б за цим останнім формальні (множинне-акузативний тип) й функціональні (творення назв місця) збіжності обох типів назв: Кульчичі й Воскресінці.

Коли беремося етимологізувати Кульчичі, мусимо насамперед перевірити назву в історичних джерелах і з другого боку звернути увагу на це, як вона звучить у вустах народу. В історичних записках стрічаємо Кульчичі раз, як Kolszyce²⁾, то знову як Kulczyce³⁾. Народ уживає подвійної назви: Кульчичі, Кільчичі. Виходило б, що Кульчичі це давнє Кольчичі—потомки Кольки, що й повинно дати сьогодні Кільчичі. Але можливе й таке, що Кульчичі це потомки Кульки. І тут із допомогою приходить така обставина: в самому селі Кульчичах побіч давніх родових назв, як Шабельки, Поливки, Тулаки, Зазумки, стрічаємо назву Кульки⁴⁾. Колиж не зустрічаємо назви „Кольки“, то ясна річ, що Кульчичі, це потомки Кульки й даліше назва місця, де вони жили. Що такі назви можливі, вказують нам на це інші назви з цим самим пнем. нпр. Кульчиївці (п. Кам'янець Под.), Кульчин (п. Володава) Кульчини (п. Старокостянтинів) і і. Звідкіля ж узялася друга назва „Кільчичі“. Є тут дві можливості: або побіч роду Кульок жили Кольки (чи краще їх потомки Кольчичі), на що немає фактичних даних—або назва Кільчичі це вплив назви надалекого Кільчин—поток.

У звязку з-у- в „Кульчичах“ (а даліше в „Кульчицький“) добачував дехто⁵⁾ „явний польонізм“, мовляв, давнє-о- в замкнених складах перейшло в нас ув-і-; в польській мові в-у- (віл : wól). І цей доказ не може вдоволити. Українська істо-

¹⁾ В польській мові патронімічний наросток itj. = ic; пор. dziedzić, księżyc, давнє panic, чи назви типу: Biskupice, Proszowice і і.

²⁾ Пор. A. Jabłonowski: Źródła dziejowe XVIII. 29.

³⁾ Пор. Lustracja ekon. samborskiej Rkp. Ossol. Nr. 1255 стр. 21, 25.

⁴⁾ Пор. „Słownik Geogr. Król. Polskiego i Ziem Przynależnych“ IV. стр. 259 і д.

⁵⁾ Пор. І. Филипчак: „Кульчицький-герой Відня“, Львів 1933 стор. 3—4 й замітки Редакції „Літопису Бойківщини“ I. стор. 149.

рична граматики (а то й сьогоднішні говори) знає, як проміжну стадію переходу $o=i$ в закритому складі -у- або двозвуки, що в літературній мові вдержалися ще до XVIII. ст. (пор. галицькі грамоти XIV.—XV. ст. оуноукоум, добровоульно, чи сьогоднішнє лемківське або поліське п у п [=піп] к у н ь (=кінь) і і.] Тому -то якщо хтось і хотів би конечно виводити Кульчичі з давнішого „Кольчичі“, (що як ми бачили вище, не має піддержання в фактичному матеріалі) то ніяк не має основи вважати -у- в „Кульчичах“ за польонізм. Це просто був би звичайний у назвах архаїзм (пор. брак ікання в таких назвах, як Котляревський чи Донцов!).

Збираючи все до купи, скажемо ось що:

1) З двох можливих назв: Кульчичі й Кільчичі. в доступному, фактичному матеріалі находить обоснування перша, Кульчичі.

2) Вважати Кульчичі за польонізм і перехрещувати їх на „Кільчичі“ немає найменшої потреби, без огляду на це, як глядітимемо на походження корінного -у-: коли воно з давнього -о-, то це буде фонетичний архаїзм, коли ж первісне -у- (Кулька), то тільки вдержання давнього стану.

Др. МИХАЙЛО СКОРИК.

Походження назви міста Самбора.

Походження назви міста Самбора цікавило багатьох дослідників у минулому, не перестало займати їх і тепер. Найбільше популярне, такби мовити шкільне пояснення, було впроваджувати цю назву від „самих борів“, які окружали місто Самбір¹⁾. Такої думки був і Антін Добрянський, який писав, що „назву тую Самбір получило місто от незміримих лісів . . . Само бо імя міста означає сам ліс, то єсть: Сам-бір“²⁾.

¹⁾ Przedmioty historyczne — Kalendarz Powszechny Świąteczny, Stanisławów 1848. „Sambor (Samborz) . . . a tak powstał nad Dniestrem, pośród wielkich lasów, jako z nazwiska poznawać się daje zamek Samborski“ . . .

Baliński i Lipiński. Starożytna Polska. Sambor—Samborz (Samboria) nad Dniestrem. Samo brzmienie wskazuje, iż otrzymał nazwę od wielkich lasów czyli borów.

²⁾ А. Добрянський: Короткі записки історическії о місті Самборі. Зоря Галицька 1860. р. ст. 350.

Не бракувало теж інших пояснень. І Ступницький думав, що: „Nazwa tego miasta, dawniej do księstwa przemyskiego należącego, ma pochodzić od Saborów, narodu koczującego tam w IV. wieku“³⁾.

Походженням назви Самбора займався також В. М. Площанський, який згадує, що „Названіє Самбор проізошло, как обично толкуют, от громадних лісов в старині (Самъ — боръ)“. Зараз однак подає, що „А. С. Петрушевич спрошен нами о мнініи на счет проісхожденія названія города сообщил нам слідующее свое разсужденіе: Названіе города „Самборъ“ состоїт из двух частей: самъ і боръ т. е. по нинішнему виговору Соборъ, значит тоже, что собраніе. Первая часть сам, по древнему правописанію са, естъ предлог съ, со, су,—і так пишется съѣздъ, соборъ, сусѣдъ, у Поляков zjazd, zbiór, sąsiad, (старопольскім правописанієм samsiad). Слідовательно в слові Самборъ задержался предлог съ в древнем его проізношеніи Сѣборъ, ілі написав фонетикою: Санборъ, ілі Сам-боръ. (Сравни у Поляков Sandomirz, вмісто Sandomierz).

Подобно тому із русскаго Сутечъ, Сѣтечь (у Поляков Sandec, Sącz, у Поморян Santok).

Другая часть слова Сам—боръ, т. е. боръ, от глагола бѣрати (нині пишется брати).

По етимологіческому значенію слова Самборъ, можна заключать, что первоначально город стоял на стеченіи, собраніи двух потоков ілі річек. (Справді в околиці Старого Самбора „правдивого Самбора“, до Дністра вливається ріка Яблінка, пр. авт.)

Сообразивши одночасно то обстоятельство, что много містностей на Руси получило свое названіе от церковних храмових праздников н. пр. Тройца от церкви под названіем св. Тройци, Спасъ от церковнаго праздника Преображенія Христова: слідовательно город Самборъ мог получить свое названіе от Собора Пресв. Богородици, праздуемаго второго дня послі Рождества Христова.

Впрочем на Угорщині естъ нисколько містностей того названія, которіе пишуться по малярски Zombor. Отсюда явствует, что названіе города Самбора, с сохраненіем в пер-

³⁾ Geograficzno-statystyczny opis królestwa Galicyi i Lodomeryi. Львів 1864. р. ст. 79.

вом слові носового звука **а** подслишаного Руминами і Мадьярами у древних Словен іми до сих пор задержанное, таким способом іми повтаряємоє уціліло в подкарпатских странах до наших времен“.

Від себе додає Площанський: „Очень віроятно затим, что проісхождение імені Самборъ относится до слова С о б о р ъ.

Странним являється вивод Ступницкаго імені Самборъ от какогo-то імені Саборовъ (?), жившаго бутъоби в IV. ст.“⁴⁾

Ще й у пізніших часах згадує др. Будзиновський, що назву Самбір: „wyprowadza się powszechnie . . . od rozległych szpilkowych lasów, a więc od „Sam-bor“.⁵⁾

Софія Гринбергова, авторка першої монографії про Самбірщину пише: „Sam-bór, to jest same lasy i bory są przyczyną tej nazwy“, а дальше „ . . . nazwa ta pochodzi od wyrazu zebranie, zbór, „sobranie“, sobór, zbór . . .“ „Najwłaściwszym wydaje mi się wywód tej nazwy od imienia męskiego Sambor“⁶⁾.

Аналогічні пояснення походження назви Самбір появляються і в найновіших часах^{7) 8)}.

Ці міркування вже давно не вдоволяли дослідників. Вже др. Милькович згадує: „Sambor=same bory, так як Болеславъ=boli-sława, Володимиръ=володіти світом і т. д., се річи, котрі не мають жадної вартости наукової“⁹⁾.

⁴⁾ Прикарпатская Русь Ч. I. Львів 1885. В. М. Площанський: Самбор в Галиції.

⁵⁾ Dr. Budzypowski: Kronika miasta Sambora. Sambor 1891. ст. 5.

⁶⁾ Zofja Strzetelska - Grynbergowa: Staromiejskie, ziemia i ludność. Lwów 1899. ст. 62, 63.

Згадати треба, що в історії є знані імена Самбор I, син Субислава, поморський князь, який видав 1178. р. в Іданську грамоту та Самбор II, син Мествина I, либишевський князь, котрий заснував 1258. р. монастир в Погутках. (Ks. Kujot: Opactwo Pelplińskie. Pelplin 1875).

⁷⁾ Władysław Podoliński: Powiat Samborski, Sambor 1933. р. ст. 43. „...od ciemnych borów-lasów, któremi od niepamiętnych czasów samborszczyzna była pokryta ... może od imienia męskiego Sambor...“ має походити назва.

⁸⁾ Aleksander Kuczera: Samborszczyzna T. I. Sambor. 1935 р. ст. 80. „ . . . Sambor od imienia własnego, prasłowiańskiego Sambor lub możliwie od wielkich borów“.

⁹⁾ Др. Милькович: Студія критичні над історією руско-польською. Ч. 2. (1340—1381). Львів 1893. ст. 39.

За в'яснення назви взялися лінгвісти. Маріян Хмельовец звертає увагу на „brak pochylenia samogł. o - w - ó — bor (a nie bór)“ і на це, що взагалі більші місцевини рідко беруть назву від бору. „Duży i historycznie ważny gród Sambor, otoczony od dawien—dawna błotami i moczarami, wywodzi swą nazwę zgoła od czego innego, (отже не від сам - бір = сам - ліс). Rozpada się ta nazwa etymologicznie na dwie części. Z nich pierwsza sam — w zasadzie ta sama, co dzisiejszy przyimek z . . . z dawniejszego sъn (su - jadać - sąsiad) . . . Nieustalone zasady naszej pisowni oddawały nosówki rozmaicie, między innymi przez - a n -. Tak tedy - s a - pisane pierwotnie jako - san - co pod wpływem następującego dźwięku - b - zmieniło się w rozmowie, a potem w piśmie na - s a m - (podobnie jak Pan-Bóg daje Pambóg).

W drugiej części nazwy mamy pierwiastek - b o r - który niema nic wspólnego z rzeczownikiem - bór - „las“, lecz znaczeniowo odpowiada słowu „walczyć, bić się . . .“ (por. borykać się, Borysław, Wolborz, Raciborz i i.). Drugą część omawianego wyrazu możnaby tedy oddać dzisiejszym słowem „bojownik“, lub dawnym „woj“. Tak więc obecny Sambor wywodzi się z prapolskiego sъn - b o r, zachowując staroświecką pisownię (jak Santok, Sandomierz i i.).

Słowo to było najpierw imieniem mężczyzny, znanem w historii (jeden z książąt Pomorza gdańskiego XIII. w.) i z powieści hist. (Kraszewskiego: Stara baśń). Jako imię osoby ongi musiało mieć pierwotnie przyrostek - ь - i odmianę S a b o r, S a b o r a i t. d. . .

Skoro zaś to imię posłużyło do nazwania grodu (od założyciela), uległo zmianie o tyle, że miało już przyrostek - jь (jak Wolborz) skutkiem czego nazwa miasta powinna brzmieć S a b o r z (jak Wolborz), a w miejscowniku nie jak dziś: w Samborze, lecz w Samborzu (jak w Jarosławiu) . . .“

Під тими міркуваннями подає проф. др. Нітш (Nitsch) такі свої завваги: „Dzisiejsze - s a - brzmiało w starej polszczyźnie - s a - co przed - b - pisano - sam - z - a - oznaczającym pochylone - a - . . . Z. nazw miejscowych mamy ten przedrostek jeszcze w Sapolno, Sąsiecowo, Sątop . . . dziś nieraz z ortografją Sam - lub - S a -. Czy jednak Sambor tu należy, to tak bezwzględnie pewne nie jest.

Не можна бовіем зупе́льно одсу́на́ти еве́нтуальності зло́ження з заі́мклем *s a m* - виступу́ючим в назвах міе́сцових Само́стрел, Само́лє́ж . . . зва́сacza, же і у Сербо́чорва́то́в ма́му Само́бор; форма без - о - бу́лабы жа́к в Бог - да́н. Хо́ч носо́вка сві́дчы о по́льскім по́ходженіу міа́ста (о́czywiście о іле же вьво́дзімы з - są - ,бо же́слі з - s a m o - то поста́ти по́льска не ро́зні́лабы сі́я од ру́ської), то вьво́му без - rz - за́вдзє́ча оно́ свему́ по́ложеніу на Ру́сі Чэрво́ней¹⁰⁾

Йосиф Галічер про по́ходження́ назви́ Самбо́ра пи́ше: „Sambor, nazwa częsta w Polsce, zdrobn. Samborek, s a m - z носо́вкя́ są - тые́ со „w s p ó ł - p. Sepolno; w tym związkuz są - b o r znaczy „мі́ядзы двова́ бо́рами“; вьво́д з пня́ - bor „ва́лка“ мьлны́, бо н. одосо́бова му́сіла́бы ме́і́ r змі́єкчзоне́, р. Wolborz¹¹⁾.”

Мр. Яр. Рудні́цький, що те́пер збіра́є ма́теріяли до назо́вництва, (а ко́трому в сі́чні 1935. р. я́ зверну́в ува́гу на по́ходження́ назви́ міа́ста Самбо́ра від самбо́р - дере́ва), за́явив ме́ні, що́ цю́ назву́ вьво́дзіт вї́н від *Sam=ipse+bor=pugna* (бі́тва), о́тже від і́мени за́кладніка́ міа́ста Самбо́р, (жа́к ві́домо — о — в за́мкнених скла́дах в укрáїнській мові́ пере́ходить в — і — , то́му Самбо́р=Самбо́р).

А. Брі́кнер пи́ше про „samborz“—вє́рзyczka над бра́ма і́ лучы́т його́ з *siborium*, і́нші вьво́дзіт це́ сло́во з німе́цького *Zimmer* (*Zimbar=кі́мната*)¹²⁾.

Мої́ до́сліди йшли́ в то́му на́прямі́, що́бы зна́йти найда́внішу́ фо́рму назви́ „Самбо́р“ та́ зібрати́ ма́теріял, в жа́ких кра́ях на́ходятьс́я місцеві́ни з по́дібною́ назво́ю.

Ні́сцевосте́й та́ких, крім на́шого Ста́рого Самбо́ра й Самбо́ра над Дні́стром (звано́го в по́льських а́ктах де́коли *Samborz—Samborza=miasto ruskie*¹³⁾ сам „*Słownik Geograficzny król. Polskiego i innych krajów słowiańskich*“ (Т. Х. Ва́ршава 1889) по́дає до́сить: *S a m b o r* — да́вня Кі́мбарі́вка, по́віт м о з и р с ь к и й (о́сада), *Sambor* — те́пер село́ Лісо́вичі́ пов. та́ращанський (згі́дно з наро́дні́м по́віря́м). *S a m b o r* (ur) Ве́лікий—се́ло в ко́нопосько́му по́віті.

¹⁰⁾ *Język polski* Т. VIII. 1923 г. ст. 81 — 83. Marjan Chmielowiec: *Z historji i etymologii nazw miejscowych.*

¹¹⁾ Józef Haliczner: *Słownik geograficzny, Tarnopol. 1933. г. ст. 133.*

¹²⁾ *Słownik etymologiczny jęz. polskiego.* Kr. 1927. ст. 260.

¹³⁾ Дьку́юпа́рзык *Geograficzny.* Echard. Warszawa 1782. Гля́ди та́кож гра́моти в а́рхіві Т-ва „Бойкі́вщина“ в Самбо́рі.

Sambor Малий я. в. Sambor (orz) ir — місто. Sambor al. Samboria — одна з назв давнього Пепліна. Samborek — село коло Велички. Samborka al. Sambor, al. Gorczyczanka, річка в судомирському повіті. Samborka, річка коло села Samborz ad Raciborz. Samborówka — часть Чернилова Руського пов. Тернопіль. Samborszczyzna — осада і яр пов. Сувалки. Sambory, село пов. Августів. Sambory, село пов. Ломжа. Samborzec Mały — ad Sandomierz. Samborz ad Płock. Samborz — nad Samborką (Pomerania). Samborze — частина козминського замку пов. Кротошин. Samborzec, w XIII. w. Samborzech, село й яр ad Sandomierz.

Згадати треба також про „Sambor, Zammer See, jezioro na pd. zach. od m. Lobes w zlewie Okrzei (de stagno Sambur 1284); podobnie Sambor: Sommersdorf pod Pieńkuniem w okolicy m. Prenzlau . . . ¹⁴⁾), як і про Самбор в Індіях Загані над р. Меконі, Самбори над серед. Дунаєм і т. д.

Розложивши собі збирання матеріалів про походження назви на цілі місяці чи роки, я попав несподівано на дуже просте а остаточне вирішення походження назви міста Самбора: З нагоди ювілею О. Ю. Федьковича, переглядаючи при кінці 1934. р. його поезії, я знайшов малу поезію:

„В с а м б о р і“.

Ой упала зоря на голубі гори,
На с а м б і р — тернину серденько вколола.
„Гой стій с а м б о р е, не коли!
Як же в мені серце да болить!“
Ой тобіж бо, зоре, на небі сіяти,
Не у синіх горах доленьки шукати.
У голубих горах сам с а м б і р,
С а м б і р о в а врода не до зір.

О, як тяжко зорі в тумані блудити,
А ще тяжше серцю без кохання жити,
Без кохання жити на горі . . .

Лучше поховайте в с а м б о р і. ¹⁵⁾

Також в його:

„З о к р у ш к і в“.

Золоті зорі
В облакоморі

¹⁴⁾ Ks. St. Kozierowski: Niektóre nazwy geogr. Symbolae. Kr. 1927.

¹⁵⁾ Поезії О. Ю. Федьковича Т. I. Львів 1902. ст. 706.

Як білі вівці
 В голубих горах.
 Де той вівчар ваш
 Хмаров мандрує
 Де він сю темну
 Ніч заночує?
 Чи в самбіровім
 Гаю розмаю . . .
 Чи де дівчата
 В зельмана грають
 Чи де в цариці
 Донечка тужить?..
 Вірний мій друже!¹⁶⁾

Це все вказувало б на те, що Федькович знав рослину — дерево самбір, може тернину. При цій нагоді пригадала собі моя дружина довгу опришківську пісню, яку в діточих літах співала їй старенька бабуся в Заліщиках (родом з околиці):

Ой за лісом за самбором
 Оре дівча одним волом . . .

В першій мірі я почав шукати в околиці Старого Самбора та на Бойківщині за самбором — терниною, початково безуспішно.

Ідучи за Федьковичем, я звернувся з проханням до редактора Юрія Сербинюка в Чернівцях прослідити, чи в околицях, де жив поет, немає назви такої і з дати 11. II. 1935 я одержав від нього такі інформації:

„ . . . маю честь повідомити Вас, що я звернувся до кількох осіб у наших горах, щоби прослідити назву „самбір“. Перший подав мені пояснення проф. природознавства Микола Гарас з Чернівців, родом з Вашківців над Черемошом.

Його пояснення подаю Вам в оригіналі:

„Самбір, також самбірка, це рід верби з червоним пруттям, що росте кущевато й творить у нас, в Ромунії, в Галичині й В. Україні гарні гаї зарінками понад ріками; принада для соловіїв, бо вони там радо гніздяться. По латині *Salix Purpurea* L. (*Purpurweide*). Не заміняти з луговиною, *Salix viminalis* L. (*Korbweide*), бо подібна до луговини, тільки

¹⁶⁾ Поезії О. Ю. Федьковича оп. cit. ст. 328.

луговина менша, творить малий кущ. Чернівці 10. II. 1935. Мик. Гарас проф. природознавства“.

„Дальше — пише п. Ю. Сербинюк — розвідався я, що народ у долині Черемоша й сьогодні називає червону вербу самбором, або самбіркою і то в надбережних селах Чорторя, Вашківці, Баликів „самбірка“, а дальше вгору до Вижниці „самбір“.

В міжчасі, ще з кінцем 1934. р. перед одержанням відповіді з Черновець, почав я слідкувати в словниках за гаслом „самбір“ та на вдивовижу знайшов у Желехівського:

Самбір, masc. Ф(едькович), Baumart (рід дерева) та:

Самбіровий, а. — гай, Ф(едькович).

Значить Желехівський, покликуючися на Федьковича, знав про самбір рід дерева.¹⁷⁾

Другий доступний мені на провінції словник Б. Грінченка подає:

Самбір, бóрум. = родъ дерева, а в поясненні: „Жовняр каже: ходім серце у мій новий край: в мене ганки мальовані, садами самбір“ (Федькович III. 109).

Самбірка, ки, ж. Раст. *Salix purpurea* L. Анненковъ Н. 310.

Самбіровий, а, е, изъ дерева самбір.

Самбіровий гай (Желехівський)^{17а)}.

Належало б ще було переглянути номенклятуру рослин, але в Самборі доступний був мені тільки словник М. Мельника. Я звертався до наукових товариств і до окремих природників у Львові з проханням переглянути різні словянські, особливо польські номенклятури рослин, але дотепер на жаль не одержав відповіді).

Номенклятура М. Мельника подає:

Salix purpurea L. (*S. monandra* ard.) = Вербá багрянá та відміни її назви: верба червона, заверб, заверба, завуй, зарінка, лозник, рокитина та самбірка, котру то назву подав Ів. Верхратський з Яворівщини.

До назви є в номенклятурі пояснення: „кущ 1—5 м. високий (рідше дерево до 10 м. високе) лучається ту й там при берегах рік в Галичині (*Kotula, Spis roślin*) Волині, По-

¹⁷⁾ Малоруско-німецький Словар. Е. Желеховський і С. Недільський. Т. II. Львів 1886. ст. 848.

^{17а)} Словарь української мови Б. Грінченка. Том IV. Київ 1909 ст. 98.

діллю, Харківщині й Катеринославщині (Шмальзаузенъ, Роговичъ) ¹⁸⁾.

Степан Павлюх син Антона з Хащова пов. Турка н. Стр., кореспондент Тва „Бойківщина“, дуже точний інформатор, подає з дати: Хащів 1. IV. 1935. відомість, що у його один рід верби звать самбірською вербою, а др. Іван Максимчук на моє прохання завдав собі багато труду й сконстатував, що червону вербу в Старосамбірщині та Турчанщині звать: па́верба (Мшанець, Головецьке) за́вербок (Волошинова) лозова́ верба (Ст. Самбір). Дерево її „не є крухе і не ламлеся“, є „жілава“ і нею городять плоти, має „червону кору, посідану як береза, росте над водами й коло хат, її дерево з пня вживають на виріб нецок, дерево це є лікаве“. (Ст. Самбір).

Ці відомості переслав мені др. І. Максимчук 25.III.1935. а в останніх днях (20. IV. 1935), шукаючи за назвою „самбір“, „самбірка“, сконстатував, що така назва й верба була знана в околицях Старого Самбора. Йому саме подав цю назву Іван Лешкович Бачинський (замешкалий в Бачині, родж. 1862), який памятає не тільки назву самбірка, але й саму вербу, якої великі луги простягалися над Дністром коло Самбора старого й нового. Знесли їх цілком великі повені Дністра 1884. і 1885. р. Із зником цих лугів забулася й сама назва верби ¹⁹⁾.

Червона верба вигинула в Самбірщині можливо не тільки через повені, але винищено її по причині доброго матеріалу на господарське приладдя, виріб кошів, полукішків та городження плотів.

Зазначити треба, що верб у горах є мало, тому й верба, принесена з околиць Самбора в бойківські гори, могла одержати назву „самбірської“ верби, через синонім міста й дерева. Факт, що серед інших слов'ян є назви місцевин, званих Самборами, свідчить, що назва самбір — дерева знана була

¹⁸⁾ Микола Мельник: Україн. номенклатура висших рослин (Збір. Мат. Прир. Лік. Секції Н. Т. і Ш. Т. XXII). Львів 1922. ст. 244.

F. Booch Arkossy: Nowy dokładny słownik polsko niemiecki, Leipzig 1866 подає: Samborzyn-u Ng., gewisse Pflanze (lat. intsia) - однак не мав я змоги ствердити, що це за рослина. Пригадую собі також що в одній старій польській книжці з кухарськими приписами вчитав я свого часу припис на якусь мармеляду чи наливку зі „samborzynu“.

¹⁹⁾ Списані інформації є в архіві муз. „Бойківщина“.

не тільки українцям. Тяжко припустити, щоби так багато різних Самборів одержало назву від імені основників.

Коли в 1241. р. знищено давний, княжий город Самбір (Старий), мешканці його, як загально відомо, перенеслися до недалекої оборонної оселі Погонича, і так в 1241. р., за володіння короля Данила заложили нове місто, котре назвали також Самбором, бо принесли цю назву зі собою, а може й тому прийнялася ця назва, що й на новому місці застали розлогі самбірові гаї, які пригадували їм матірнє місто.

Спитко з Мельштина, котрого вважають основником міста Самбора (нового), застав вже й місто і назву, надав йому тільки маґдебурське право та розплянував його на зразок західньо—європейський 1390. р., так що рік цей є не датою оснування, але датою нової фази в розвою міста. Матірнє місто остало з назвою Старого Самбора.

Самбірові гаї муіли звертати на себе увагу, бо ще й нині кілька самбірок на провесні та пізньою осінню, коли не має на них листя, в освітленню сходячого чи заходячого сонця, своєю багряною краскою роблять дуже сильне, несамовите вражіння.

На красу самбірових гаїв звернув увагу й О. Ю. Федькович в своїх поезіях, нарід любувався в самбірках („в мене ганки мальовані, садами самбір“), дерево це відогравало якусь ролу в обрядах („самбір-дереvence сікуть, рубають, на Дунай пускають“). Тому-то й самбірові гаї надавали назву численним оселям, рікам та ярам і то не тільки на українській але взагалі словянській території.

Так отже удалося мені рішити остаточно, що назва міста „Самбір“ походить не від Саборів, не від самих борів, не від імені особи, але від червоної верби, самбір — дерева.

Працю свою я старався написати якнайбільше популярно й в цей спосіб, щоби вказати як звичайний випадок поміг мені, зрештою ляїкови, першону попасти на вияснення справи, що через звичайне заглянення до словника могла бути вже давно вирішена.

При кінці почуваюся до милого обовязку зложити подяку всім, що помагали мені при збиранні матеріялів то є. ред. Ю. Сербинюкові й проф. М. Гарасові з Чернівець, др. В. Кобільникові та проф. Марії Мриц зі Самбора, др. І. Максимчукові зі Ст. Самбора, о. Р. Луканеві Ч. С. В. В. і мір. Я. Рудницькому зі Львова, С. Павлюхові з Хащова та іншим.

Р. с. У наведених на 47. ст. виїмках зі словника Б. Грінченка пропущено було в рукописі дуже важний цитат зі збірки старо-українських пісень Лукашевича: „Сікуть, рубають с ам-бір — деревце, сікуть, рубають на Дунай пускають. (Лукашевич 157)“.

M I S C E L L A N E A.

В архіві музею „Бойківщина“ знаходиться багато документів від XV. до XX. ст. Управа музею рішила публікувати поступенно ці документи, почавши від V. числа „Літопису Бойківщини“. — Будуть це докладні відписи, згідно зі загально прийнятими приписами.

Музей „Бойківщина“, док. ч. 2296/1, паперовий, вимір 21×32, сильно знищений, підліплений папером. В місцях зложення документу — браки. Письмо читке, оригінальний підпис: „Sigismundus rex“. Печатка восково-паперова, сильно ушкоджена, відтиснена безпосередно на папері, округла, промір 55 мм.

Sigismundus tertius Dei gratia rex Poloniae magnus dux Lituaniae Russiae Prussiae Maso||viae Samogitiae Livoniaeque necnon Regni Sveciae proximus haeres et futurus Rex||Significamus praesentibus litteris nostris quibus interest universis et singulis. Quod cum Magnus Georgius Mniszek de Magna Cunczicze palatinus Sanocensis Socaliciensisque Capitanus et oeconomus Samboriensis noster apud nos..... et eum in possessione Poponatus Holoviciensis relinquere..... servare dignaremus..... ad eius supplicationem faciendam putavimus eundemque poponem in usu et possessione poponatus praedicti ad extrema vitae eius tempora conservamus, et relinquimus. Ita ut eidem cum molendius et omnibus ad eum spectantibus fundis et pertinentiis fructibus etiam et utilitatibus universis nullis exceptis, ad extrema vitae suae tempora teneat et possideat. Promittimus autem pro nobis et serenissimis successoribus nostris non esse nos neque Successores nostros, praedictum poponatum Holoviciensem aut aliquid ad eum pertinens, á praefato Petro amoturos amoven..... potestatem cuipiam daturus, quin..... pacifica poponatus eius possessione, et nos eum, quoad vix...t, conser-

vabimus..... conservabunt. Iuribus..... Regalibus et Reipublicae ibidem (per?) Saliis. In cuius rei fidem praesentes manu nostra Subscripsimus, et sigillo regni confirmari iussimus.

Datum Cracoviae die x x III mensis Jun... Anno Domini... primo

Sigismundus Rex.

Музей „Бойківщина“, документ ч. 2296/2, паперовий, вимір 21×33, в місцях зложення наднищених, підліплений полотном. Письмо читке, оригінальний підпис: „Ioannes Casimirus“. Слід червоної, воскової печатки, відтисненої безпосередньо на папері, промір 80 мм.

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae Magnus Dux Lituaniae Russiae Prussiae Masouiae||Samogitiae Liuoniae Volyniae Kiioniae Smoleńsiae Czerniechoviaeque Necnon Suecorum Gottorum Vandalorumque haeres et Rex||Significamus praesentibus literis nostris quorum interest uniuersis et singulis rationem habentes fidelium sedulorumque servitorium Nobilis Samuelis Cwilski ostiani nostri devolutum ad dispositionem nostram Laneum agri poponatem in Villa nostra Holowieck (bonis)? oeconomiae Samboriensis post decessum honestorum Gregorii et Basili, eidem nobili Cwilski ostiano nostro iure adnita litio Landum et conferendum censuimus damus et conferimus praesentibus literis nostris. Quem quidem laneum cum eius attinentis molendino taberna agris pratis campis ad eundem antiquitus spectantibus et prout immediatis? possessionibus legitime ac pacifice tenebantur idem nobilis Cwilski tenebit habebit et possidebit ad extrema vitae suae tempora. Promittentes pro nobis et serenmis successoribus nostris non esse nos aut serrenissimos succores nostros ipsum ab usu et possessione dicti Lanei agri poponatis amoturos nec cuipiam alteri amonendo facultatem daturus sed saluum et integrum.... adnitate eidem sematuros oneribus nihil minus ad arcem nostram oeconomia Samboriensis ex eodem Laneo pendilitis Saluis in cuius rei fidem praesentes manu subscribar Sigillo Regni muniri.

Dattum Varsoviae

Regnorum nostrorum Laneus
agri poponatis in Villa||

Joannes Casimirus

Holowieck bonis oeconomiae
Samboriensis post decessum
honesti||Gregorii et Basili
poponatus Nobili Cwilski.

Н О В И Н К И.

Відавна було нашим бажанням мати серед галерії визначних мужів Бойківщини нашого музею портрет вельми заслуженого для нашої установи дра Данила Стахури. Дотеперішній портрет, рисований крідкою на картоні, не мав такої тривалости, як ми цього собі бажали.—Досі матеріальні обставини музею, що вдержується зі скромних членських вкладок, а не є субвенціонований ніякою інституцією, були на перешкоді в виконанні нашого пляну. Доперва в цьому році виконав портрет нашого мецената радн. В. Козакевич, і цей портрет займає належне місце в галерії нашого музею.

Щоб навязати лучбу межі нашими обласними музеями, мати перегляд в скількості й якості експонатів, нарадитися в справі праці на сумежних теренах, перевести виміну експонатів, що принагідно могли дістатися до музеїв з несвоїх областей — та для спільної виміни думок в справах музейництва — відбули члени Управи музею „Бойківщина“ ряд поїздок до музеїв: „Лемківщина“ в Сяноці, „Яворівщина“ в Яворові та „Стривігор“ в Перемишлі. З признанням годиться підчеркнути незвичайну працю, вложену в упорядкування й скаталогування експонатів музею „Лемківщина“.

Дуже мило вражає око гарна збірка ікон з XVI. до XVIII. ст., вправді не дуже багата, але добірна. — Музей „Яворівщина“ має дуже гарну збірку дерев'яних виробів, безсумнівно одну, зібрану в комплекті з цьої області. Музей „Стривігор“ в Перемишлі уладжує свої експонати в новій домівці та став доступним для ширшого загалу. — Завдяки певтомній праці, дбайливості й жертвенности управ, стали згадані музеї важними осередками нашої культури.

Як іде праця коло зібрання географічних назов Бойківщини?

Географічні назви мають для дослідника багатьох наукових ділянок першорядне значіння. Тимто Т-во „Бойківщина“ від самого початку свого існування звернуло пильну увагу на зібрання географічного назовництва зі своєї області.

З тою метою редакція „Літопису Бойківщини“ ч. I. передрукувала та видала окремою відбиткою географічний

„квестіонар“ дра Мирона Кордуби й розіслала його на адреси свідоміших громадян Бойківщини. Нажаль на цей квестіонар наспіло тільки дуже мало відповідей.

Не знеохочуючися невдачею управа „Бойківщини“ видрукувала в цьому новий (листівковий) квестіонар, *) вислала його на ок. 1000 адрес та рівночасно повела відповідну акцію в пресі (пор. „Новий Час“ чч. 35, 51 з ц. р.). В недовгому часі одержало Т-во відповіді від таких громадян:

П. П. 1) о. Баранецький М., 2) о. Бенцін А., 3) о. Бень М., 4) Височанська Я., 5) Волошинська Н., 6) о. Гащак М., 7) о. Гичко Д., 8) Горницька Н., 9) о. Григорович В., 10) дир. Кальмук І., 11) о. Козбур С., 12) дир. Лазарів В., 13) проф. Марчишин Д., 14) Манастир о. о. Василян Добромиль, 15) о. Моравський Я., 16) Павлюх С., 17) дир. Прокопів І., 18) о. Сороківський С., 19) о. Турянський М.

Крім цього на руки мгра Ярослава Рудницького (Львів, університет), що опрацює бойківське місцеве назовництво, наспіли матеріяли від таких громадян:

ВП. 1) Гомзівна С., 2) Дармохвал В., 3) Дзидзан П. 4) мгр. Коляджін Л., 5) Парипп М.

Разом зібрало Т-во „Бойківщина“ поза 1200 назов із ок. 30 бойківських сіл.

Мгр. Ярослав Рудницький.

Управа Музею складає цією дорогою подяку всім ВШ. Співробітникам, що розуміють добро рідної науки й присвятили їй свій труд. Управа звертається до всіх інших громадян з проханням допомогти їй у викінченні цього діла, а на бажання вишле згаданий квестіонар.

Дуже відрадним явищем є розвиток наших обласних музеїв, що в останньому часі завдяки ідейним одиницям на ширшу мету розвивають свою діяльність. Між іншими до цих належать: „Народній Гуцульський Музей ім. о. Кобринського“ в Коломиї, який в дні 31. грудня 1934. р. святкував посвячення свого власного льокалю в „Народнім Домі“. Нова домівка музею складається з чотирьох кімнат.— Також і музей „Верховина“ в Стрию придбав дві кімнати та став до-

*) Цей квестіонар зложив наш співробітник п. мгр. Ярослав Рудницький. (прим. редакції).

ступний для ширших верстов суспільности. В Перемишлі музей „Стривігор“ упорядковує свої експонати покищо в одній кімнаті. Як за один рік, то це дуже гарні успіхи для нашого обласного музейництва. Бажаємо ідейним одиницям, що безінтересовно вкладають стільки праці й труду для добра нашої культури якнайкращих успіхів та сили й витривалости в дальшій праці на цьому полі.

До 5. числа „Літопису Бойківщини“ додаємо третю частину словника бойківського говору, о. Ю. Кміта.

Світл. 1.
Селянка з Волосатого.

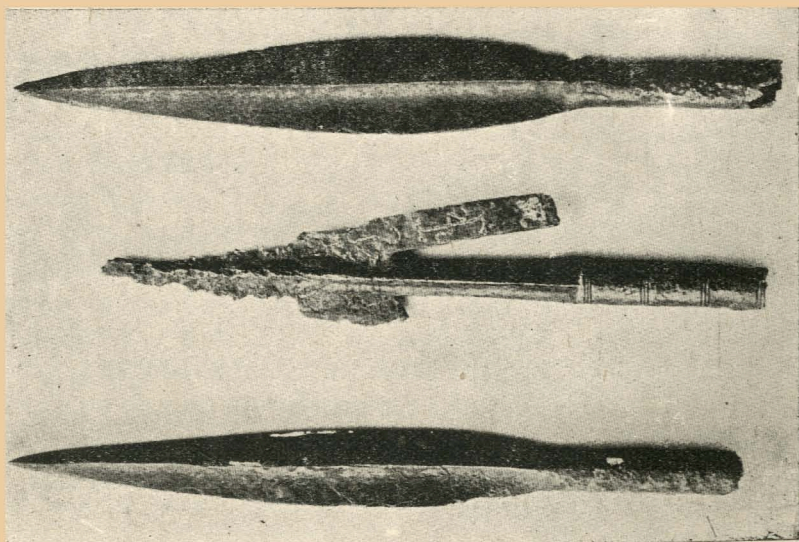
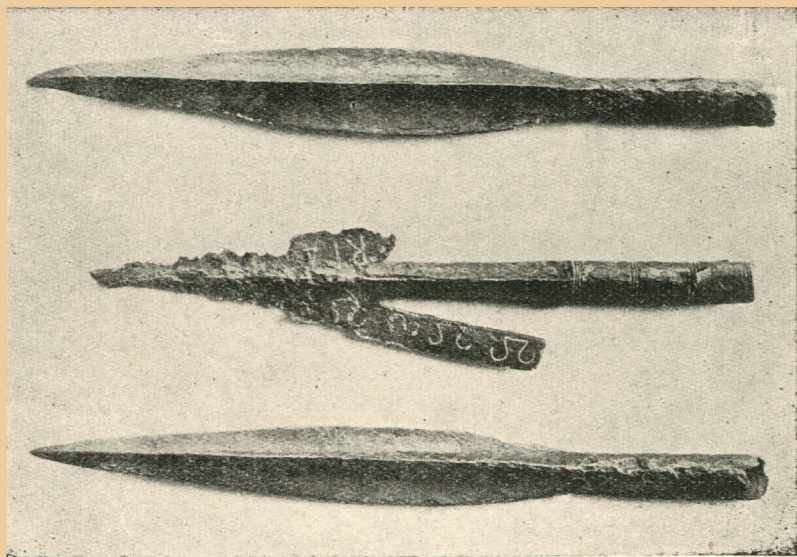

Світл. 2.
Селянин із Волосатого.

Світл. 3.
Похорон у Волосатім.

Державна ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС
-3-

- Вітресник, ка. Пав. Вітрогон, божок. „До вітресника!“ „Що за вітресник!“ Ст. К. До вітра! Що до вітра! Що за лихо! Що за чорт!
- Вітринá, ні. Жк. З. Заповітлений; що наликався багато повітря.
- Вітрове́ць. Макс. „Один з них має підставу, я би міг на нім погоніти, а другий то що, то вітрове́ць“ — один з противників має майно й можна буде зтягнути з нього претенсію, а другий це вітрогон. Стефан Карваш—Стрільбичі. 26/5 32 р.
- Вітцьіський син.*) Син законного подружжя. „Я з гадцьіського народу (не барабського), вітцьіський син“.
- Вітчінá, ні, plur. ні К. Петранка. Шинка.
- Ві́ха, завіхувáти. Знак перестороги, що якимось місцем не дозволяють ходити, пасти, їздити й т. д.
- Охр. Ві́ха святовечірна. Christbaum. Ялинка.
- Ві́хоть⁺, тьá, тьі. Пав. „Жмут соломи“.
- Ві́чка. Очі. „Ві́чка вгóлову впáли.“ „Уві́чу сьá змі́ркат“.
- Віщúк, кá. Бл. Szpieg. „Були віщуки, що доносили“.
- Віщúн, нá. Пав. „Зроби мене віщунóм, а я тебе богачьóм.“ Охр. „Вóли добрий віщúн на слоту, бо гédзятся“.
- Ві́явкі́, ві́які́. Прилад звивати нитки.
- Вкипáти, пáю, паеш, пáе. Ст. К. Зварюватися. Бл. „Горох не вкипає (не кипить борзо), не мякне хутко, хоч вода кипить“.
- Вкíрпати, паю, паеш, пае. Ст. К. Влабúдати, з тяжким трудом постягати. І. Вкóрпати. Назбірати.
- Вкрайй—вкраю. Пр. „Слободá вкрайй“. В. Ткачшин 31. III. 35.
- Вкрíто. Звиж, обло́жено. Ст. К. „Ми́ні вкрíто сьíмдисьáть льіт“.
- Вкусній. Охр. Smaczny.
- Владáти, владáю, дáеш, дáе; дáемо, даете дають. Ст. К. Мати під своєю рукою. Макс. „Я тепер грунтом владáю“ — „я тим грунтом владáв“ — „завідував, посідав, вживав“. Стефан Дякун, Тершів. 21/12 1934.
- Владика. Охр. 1) Епископ. 2) Пан. 3) Володілець. 4) Дому владика, головн дому.
- Власцьі́ Божьій! (ходіт).

*) Досіль з практичних мотивів замість ві писав і, але коли критика докорила мені плутаниною, тож пишу ві.

- К. Ор. Поздоровлення при прощанні.
- Вло́га, ги. Ц. Низ, доловина.
- Вложѣти до протоку́лу.
- Вписати до протоколу.
- Вмотика́тисья, ка́юсьа, кашьсьа, катсьа. Вмучитися, струдитися.
- Вне́сти в ру́ки — зібрати збіжжя з поля. „Обі́ Біг дав у ру́ки вне́сти“.
- Вни злека́рьут: Що хто вкраде́ — прона́ло . . . Пр. Василь Ткачишин. 31/3 1935.
- Внима́тисья, юсьа, машьсьа, матсьа. Пав. Не мати відваги, стидатися.
- Внові́тий. Пав. Наївний.
- Вну́. Дц. Лб. В середині.
- Внува́ти, ваю, вашь, ват. Пав. Наприкряті, принукувати.
- Воблі́ця, Охр. Ворожинник, ворожи́ля.
- Вовезти́сьа; вобвезли́сьа. Приїхати (своім возом). К. Ор.
- Вовер́жьє, Пр Виверже, викине. В. Ткачишин. 31/335.
- Вовк. І. Галуза ялиці, що росте до долу, або скупчується.
- Вові́йки — овечки.
- Вовнѣ́аны волóки. Пав. „Вовнѣ́ані́ шнурки, служать до обуви хо́даків, а взимі́ наві́ть по литстьа́нці́ горі́ ногою, вартні́ші за панчохи; вживають переважно жі́нки.“ Волóка⁺. Саме те значення. „Крім того на-
- зивають чолові́ка зайшло́го“.
- Ти волóко—ти воло́юго.
- Вовту́зитисья⁺. Пав. Буритися, хвилювати.
- Вовци́ зиму́ни зѣли, вна муси́г свої́й творі́ти.
- Вовцнѣ́а́ Багацько вовків. Ст. К. Вовчнѣ́е.
- Вовча́ти. Яв. „Вовк вовчит“.
- Вувѣ́. Wujе.
- Вовчѣ́і до́ро́ги. Неприступні́ доро́ги.
- Вовчѣ́ані́н, на. Пав. Чолові́к з села́ Вовче. Вовчѣ́анка, ки. Ж.
- Во́(у)вѣ́зка, ки. Воло́сатий. Мо́щичь. Реми́нь або мотузок, що звязує́ бі́линь з цѣ́пивѣ́анкою (бія́к з держакóм). З. Х. 1934.
- Воганѣ́бити. К. Ор. Виганѣ́бити.
- Во́(у)гиль, гльа. Воло́сатий. Вугі́лля. М. Мо́щичь. З. Х. 1934.
- Вогна́ти. К. Ор. Вигнати.
- Во́(у)гов, plug. во́(у)гла. Воло́сатий. М. Мо́щичь. З/Х. 1034. Ст. К. Вугло́.
- Во́да. Во́да. „Як сѣ́а на́пью́ в полони́ньі во́ди, то ми́й мо́лока́ни треба́“.
- Во́дава бу́льба. Бл. Wodnistа.
- Воді́льник. ка — погонич при волах.
- Во́дни́ця, ці. Охр. Wasser-gesäss.
- Во́до́кщѣ́і, щѣ́ий. Бого-

- явлення.
- Водомія, мійі. Пав. Вир, калабана.
- Водонос. Яв. Wasserträger.
- Водотопи. І. Поле над або між водами, що забірає вода.
- Водохрестний свят—вечір. І. Навечеря Богоявлення.
- Воду проливати. Михновець. Рятувати від уроків, від „нагнань болю“. „Воду ми проливали“. Анця Пашьовичь, Грозівка. 2. X. 1934.
- Водянка. Пас. „Водна гадина“. Ст. К. Веретільницье.
- Вожьяйка, ки. Звозити збіжжя, сіно. Ст. К. Возовйцьє.
- Возволив з тої боли. Пр. Визволив з цього болю. Василь Ткачишин. 31. 3. 1935.
- Войде. Пр. Вийде В. Ткачишин. 31/3 1935.
- Войкати. Дц. Лб. Плакати.
- Войти; войшов, войшла. Вийти, прийти. „Чи вже войшли до церкви?“ К. Ор.
- Воїхати; воїхав, воїхали. К. Ор. Приїхати.
- Вокронець, пцьу. Жк. З. Кріп.
- Волий карь, рья. Пав. Ремісник, що виробляє „щети“ чесати вовну; ножиці стригти вівці й. т. і.
- Воло⁺, рі. вола. Ступниця. У курей під шиєю.
- Волок, ка, Ц. Волочба.
- Волокінє. Охр. Волокно
- Волосатка, ки. Волосатий. Міцевина (потьїк). Михайло Моцьвичь. 3. X. 1934.
- Волоси. К. Ор. Волосся.
- Велоська⁺ курка. Пав. Курка, що має опірені ноги.
- Волотка. І. Бік у вівсі з колоссям.
- Волоть, ти—вівсяний колос. „Як ние волоти на Йільва в найпізнійшій збіжжю, то ни бúde й палиньати“. В „Приповідках“ І. Франка „волоть“-урожай, а в Желехівського зазначено загально: Колос.
- Волохатий⁺. Пав. „Повстяний, волосатий, переважно вовняна одяже волохата.“
- Волоци—палицьа, цьі. Волокита. Пав. Волоцин, на.
- Волощина. І. Буковина.
- Волочьільникка. Шо волочить.
- Вольсама заберухату, вольпущу у продаж“. Макс. Воля Кобл. — Гануся Пелешок. 24. V. 32 р.
- Вольйованье. І. Чапля.
- Волучьити. К. Ор. Вилучити.
- Волучьинья. К. Ор. Вилучення. „Я мушу волучьинья робити“ (в суді).
- Вомурувати, вомуру —

- в а л и. Пр. Вимурувати. Василь Ткачишин. 31/3 1935.
- В ó н ы. Міхи. Там є. В о н ы во. Там, там, далеко. Ст. К.
- В ó н ь е во. В ó н ь е.
- В ó н е с т и. К. Ор. Винести. В ó н ы с; в ó н е с л а; в ó н е с л и.
- В ó н ь а в л ь в ó л ь в е р. Пр. Вийняв револьвер. В. Ткачишин. 31/3 1935.
- В ó п р о с и т и. Випросити. К. Ор.
- В о р д о ш ь і с т и й, а, е. Темночервоний.
- В о р д у л ь я. Пас. Грудка.
- В ó р и с ь к а т и. К. Ор.
- В и н а й т и.
- В о р і н а, н и, рлуг. в о р и н ь а (соп.). К. Ор. Див. віблицьї. Волосатий. В и р н і н ь а. Наколєні, натєсанї з бука латки.
- В о р і т н и ц я, ц і. Ц. Ворота.
- В о р к о т а т и, в о р к і т. Охр. Mrguszeć, szemrać. Ст. К. Муркотьїти, воркотьїти. Потихо, підносом шепотїти; гнївно говорити, сваритися „Воркóче, теркóче, а работиньї за нєв, нї перед нєв“.
- В о р к у н. Охр. Вóркало, воркóтало, їдїрало. Ст. К. Чоловік, що раз-у-раз говорить розсердно.
- В о р о б і л ь, б л ь а. Воробець.
- В ó р о б л е н а. Пр. Вироблена. В. Ткачишин 31/3. 1935.
- В о р о г і т н і й, а, е - в о р о ж і й... В о р о г і т н ь а́, н ь і. Ворогування.
- В о р о д а́ л ь, л ь у́. Гв. Забава хлопців і дівчат біля церкви на Великодні Свята. Гаїлки.
- О р д а л ь у́ г р а́ т и. Головецьки Дол. Бавитися. Ст. К.
- В о р о д а́ й, д а ю́.
- В о р о ж ь б а́, б и. Ворожбитство.
- В о р о ж е́ в н и к, в о р о ж и н н и к. Свен. Кривка. Ворожбит. Дзв. Гор. В о р о ж ь и л ь а, л ь і. Ворожка. Яв. В о р о ж и н н и к; в о р о ж и л ь а.
- Вóрок. К. Ор. Присуд.
- В о р ó н к а⁺. Пав. Дїрка в о б у в і; через неї продївають волоку.
- В о р о с к і́ І. В о р о з к і́. Бл. Шнурки, що на них гойдається колиска; тут самї діти колишуться.
- В о р о т і́ л о⁺, л а (передне і задне). Знряд у кроснах; що звиває й розвиває нитки.
- В о р о ч а т и. Яв. Нарїкати; ворогувати.
- В ó р с и т и с я. Охр. Покавувати сердите лице. „Місяць заворсився“. Якщо на місяці покажеться покотина — куля мрачна зо стрїлами, то на другий день град.
- В о р ч а́. Ёуля (боляк), що виросла на деревї; звичайно це місце, де воно розростається на двї половини.

и / 08

6280
411631/201

ERRATA:

Стор. 1, 18	рядок знизу	зам.	зброєю, має бути зброєю
" 1, 12	" "	"	законсервовання, має бути законсервування
" 2, 12	" "	"	повтаряються, має бути повторяються
" 2, 4	" "	"	ст., має бути ст.
" 3, 7	" згори	"	це, має бути цей
" 3, 10	" знизу	"	символови, має бути символів
" 4, 3	" згори	"	цьої, має бути цієї
" 5, 2	" знизу	"	M. Jahn, має бути M. Jahn
" 6, 21	" згори	"	щонайменше, має бути щонайменше
" 8, 11	" "	"	то, має бути те
" 8, 11	" "	"	цьої, має бути цієї
" 9, 1	" "	"	датованню, має бути датуванню
" 14, 5	" "	"	лумана, має бути лупана
" 14, 12	" "	"	прясличке, має бути прясличка
" 18, 1	" знизу	"	підставку і), має бути підставку
" 19, 1	" "	"	ціпка, має бути чіпка
" 20, 3	" згори	"	поморщеною., має бути поморщена.
" 20, 17	" знизу	"	перед тим, має бути передтим
" 22, 19	" "	"	найнижна (перше слово), має бути найвижна
" 23, 17	" "	"	забирає, має бути забирає
" 28, 10	" "	"	старті, має бути старші
" 29, 3	" "	"	лижку, має бути ложку
" 33, 3	" "	"	1987., має бути 1897.
" 38, 17	" "	"	мовозновчого, має бути мовознавчого
" 44, 6	" згори	"	z - samo - to, має бути z - samo -, to
" 44, 28	" "	"	Місцевостей, має бути Місцевостей
" 44, 35	" "	"	конопоському, має бути конотопському
" 45, 6	" "	"	Samborszczynna, має бути Samborowszczynna
" 47, 8	" "	"	відповіді, має бути відповіді
" 48, 5	" "	"	у його, має бути у його селі
" 52, 13	" знизу	"	цьої, має бути цієї
" 52, 10	" "	"	певтомній, має бути невтомній
" 53, 5	" згори	"	в цьому, має бути в цьому році

Видає Музей Тов. „Бойківщина“ в Самборі.
Редагує Колегія. За Редакцію відповідає д-р В. Кобільник.

Ркн

1461

3

З друкарні Йосипа Мецгера в Самборі.